

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

**MOKYTOJUI
APIE
„EUROPOS
KALBŲ APLANKĄ“**

Vilnius
2006

UDK 8021809(072)
Mo-57

Parengė Zita MAŽUOLIENĖ

Turinys

Pratarmė	4
<i>I skyrius.</i> Kas yra „Europos kalbų aplankas“	5
<i>II skyrius.</i> Kaip taikyti „Europos kalbų aplanką“	16
<i>III skyrius.</i> „Aplanko“ įtaka mokymosi ir mokymo procesui	23
<i>IV skyrius.</i> Kaip „Aplankas“ padeda ugdyti įsivertinimo įgūdžius	28
<i>V skyrius.</i> Kaip sieti „Aplanką“ su šalies kalbų politika	33
Užduotys mokytojų „Europos kalbų aplanko“ diegimo ir sklaidos seminarams	36
Mokytojų atsiliepimai apie „Europos kalbų aplanką“	41
<i>Priedas.</i> Komunikacinių gebėjimų įsivertinimo lentelė	46

Pratarmė

Metodinė knygelė „Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką““ skirta užsienio kalbų mokytojams, ketinantiems diegti „Europos kalbų aplanką“ aukštesniosiose klasėse. Joje pateikiama Europos kalbų aplanko samprata, bendrieji jo taikymo principai, išsamiai aptariamos jo funkcijos – pedagoginė ir vertinamoji, nurodomi įvairūs darbo su „Aplanku“ būdai. Knygelė supažindina su šiuolaikine kalbos mokėjimo lygiu, kalbinių veiklų ir kompetencijų samprata, pateikiama „Bendruosiuose Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenyse“, nes „Aplankas“ grindžiamas būtent šia kalbos mokymo, mokymosi, vertinimo ir įsivertinimo koncepcija.

„Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką““ parengta Europos Tarybos Kalbų politikos skyriaus dokumentų ir leidinių pamatu. Leidinyje taip pat remtasi Europos dabartinių kalbų centro seminaro, vykusio 2004 m. lapkričio 26 d. Grace, medžiaga.

Kas yra „Europos kalbų aplankas“

„Europos kalbų aplankas“ – tai kalbinių kompetencijų vertinimo ir įsivertinimo priemonė, kurios tikslas – padėti besimokančiajam įsivertinti kalbos mokėjimą ir prilyginti jį Europoje pripažintiems lygiams. „Europos kalbų aplankas“ atitinka Europos Tarybos kalbų politiką ir prisideda prie daugiakalbystės plėtros.

Europos Tarybos kalbų politikos nuostatos, kuriomis grindžiamas „Kalbų aplanko“ rengimas ir diegimas:

- geresnis Europos piliečių savitarpio supratimas;
- pagarba kultūrų ir gyvenimo būdo įvairovei;
- kalbos ir kultūros įvairovės išsaugojimas;
- asmens daugiakalbystės ugdymas visą gyvenimą;
- kalbos besimokančiojo asmenybės ugdymas;
- gebėjimo savarankiškai mokytis kalbos ugdymas;
- kalbos mokymosi programų skaidrumas ir nuoseklumas;
- aiškus kalbinių kompetencijų ir jų lygių apibūdinimas mobilumui palengvinti.

Vadovaudamasi šiais principais ir atsižvelgdama į savo šalies kultūrinę tradiciją, kalbų mokymosi poreikius, švietimo sistemos ypatumus, kiekviena šalis rengia savo „Aplanko“ variantą. Tačiau bendrieji jo rengimo principai, struktūra ir taikymo pobūdis yra tokie patys, ir tai leidžia vienodai suprasti „Aplankų“ turinį ir taikyti juos visoje Europoje.

Pagrindiniai „Aplanko“ tikslai yra šie:

- skatinti mokytis kalbų parodant besimokančiajam daugiau galimybių pačiam plėtoti kalbinius gebėjimus įvairiais lygiais;
- aprašyti įgytus kalbinius ir kultūrinius gebėjimus (šie aprašai padėtų pereinant iš vienos mokymo įstaigos ar vieno mokymo lygio į kitą arba įsidarbinant savo šalyje ar užsienyje).

Skirtinos dvi svarbiausios „Kalbų aplanko“ funkcijos: motyvuojamoji (arba pedagoginė) ir informuojamoji (arba dokumentavimo). Ką šios funkcijos apima?

Motyvuojamoji (pedagoginė) funkcija:

- skatinti mokinius:
 - tobulinti komunikacinius įvairių kalbų gebėjimus;
 - mokytis kitų kalbų;
 - siekti pažinti kitas kultūras;
- padėti mokiniams:
 - suvokti ir apmąstyti mokymosi tikslus, mokymosi būdus ir sėkmės prielaidas;
 - planuoti savo mokymąsi;
 - mokytis savarankiškai;
- skatinti mokinius mokytis daugiau kalbų ir pažinti naujas kultūras naudojantis įvairiomis galimybėmis, pavyzdžiui:
 - naujais kontaktais ir kelionėmis;
 - skaitymu;
 - žiniasklaida;
 - projektais.

I skyrius

Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“

Informuojamoji (arba dokumentavimo) funkcija:

- aiškiai, suprantamai, informatyviai ir patikimai registruoti „Aplanko“ savininko kalbų mokymosi patirtį, kalbų mokėjimo patvirtinimus;
- „Aplanko“ teikiamos vertinimo ir įsivertinimo galimybės leidžia jo savininkui suvokti, koks yra jo kalbų mokėjimo lygis, kad galėtų aiškiai, išsamiai ir suprantamai apibūdinti savo kalbų mokėjimą bet kurioje Europos šalyje.

Tokį nuolat atnaujinamą „Aplanką“ jo savininkas gali pateikti pereidamas iš vienos mokyklos į kitą, siekdamas aukštesnio mokymosi lygio, mokydamasis kalbų kursuose ar norėdamas įsidarbinti, – taigi „Aplankas“ gali būti pateikiamas asmenims, priimančioms tam tikrus jo savininkui svarbius sprendimus. Be to, asmenys gali norėti susirašyti savo kalbų mokymosi pasiekimus asmeniniais tikslais: kad žinotų, koks yra jų kalbų mokėjimo lygis.

Asmenys, kuriems rūpi „Aplanko“ savininko kalbinė kompetencija, „Aplanką“ galės rasti tokią informaciją:

- įvairių apibendrinamųjų vertinimų rezultatus;
- gautų diplomų ir pažymėjimų sąrašą;
- įvairius kitus kalbinės patirties liudijimus, pavyzdžiui: vėliausią įsivertinimą; dalyvavimo įvairiose mainų programose įrodymus; privačių kontaktų, tarkim, susirašinėjimo, su kitakalbiais aprašymą; informaciją apie mokymo ir mokymosi tikslus, programas ir pan.; atrinktus rašto darbus, garso ar vaizdo kasetes su kalbėjimo įrašais ir pan.

Tokie įrodymai yra labai svarbūs, nes egzaminų rezultatai ar diplomai kalbos mokėjimą atspindi ne visada. Pavyzdžiui, mokinys galbūt dar mokėsi ir geriau išmoko kurios nors kalbos jau įgijęs diplomą. Be to, ne visus kalbos mokėjimo aspektus galima patikrinti egzaminu. Kai kurie aspektai, pavyzdžiui, kultūrinė kompetencija, retai vertinami testais. Ne visų kalbų mokėjimas yra tikrinamas objektyviais egzaminais, – pavyzdžiui, taip gali būti netikrinamas imigrantų gimtosios kalbos mokėjimas.

Kad „Aplanko“ informacija būtų patikima, ji turi būti skaidriai pateikiama. Taigi:

- turi būti aišku ir lengva patikrinti, kuris asmuo ar institucija yra atsakingi už įvertinimą ir gali jį patvirtinti;
- informacija turi būti susieta su tam tikra atskaitos sistema, pavyzdžiui, „Bendrųjų Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenų“ kalbos mokėjimo lygiais;
- kalbiniam pasiekimams aprašyti turi būti vartojama bendra ir visiems vienodai suprantama gebėjimų apibūdinimo kalba ir terminija.

Nuo „Aplanko“ taikymo priklauso, į kuriuos elementus ar funkcijas kreipiamas daugiau dėmesio, į kuriuos – mažiau.

Pagrindiniai „Aplanko“ motyvuojamieji ir informuojamieji aspektai yra šie:

Motyvuojamieji (pedagoginiai) aspektai	Informuojamieji (dokumentavimo) aspektai
mokymosi procesas formuojamasis vertinimas mokymosi iniciatyvos mokymosi sąlygos ir galimybės	mokymosi rezultatai ir produktai apibendrinamasis vertinimas skaidrumas palyginamumas

I skyrius

Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“

Kai kurie išvardytieji aspektai mokymosi ir mokymo procese gali būti ypač svarbūs, gali vyrauti, nelygu mokymo tikslai, mokinių poreikiai, amžius ar mokyklos prioritetai, tačiau mokytojas turi žinoti, kad negali būti visiškai nepaisoma kurios nors iš **pagrindinių** funkcijų – motyvuojamosios ar informuojamosios.

Šalių, kuriose taikomas „Aplankas“, patirtis rodo, kad jis gali vaidinti svarbų vaidmenį visoje Europoje bandant skaidriai ir sistemiškai apibūdinti ir dokumentuoti kalbos mokėjimą. Tai naudinga ne tik mokiniams, bet ir mokytojams, tėvams, darbdaviams ir švietimo sistemoms.

Pedagoginiai „Aplanko“ tikslai atitinka ir kitų švietimo inovacijų tikslus ir juos remia bei papildo. „Aplankas“ gali paspartinti teigiamus mokymo praktikos pokyčius rengiant programas ir vertinant kalbinius pasiekimus.

Teisingas ir kryptingas „Aplanko“ taikymas gali teigiamai paveikti daugelį mokymosi ir mokymo sričių:

- taikomi aiškesni ir visapusiškesni tikrinimo ir vertinimo būdai (ypač gerėja formuojamasis vertinimas);
- mokomasi įsivertinti savo pasiekimus;
- ugdomas kalbos jausmas;
- geriau suvokiama svetima kultūra;
- teigiamai vertinama migrantų kalba;
- mokomasi mokytis kalbų savarankiškai ir sąmoningai;
- mokymasis grindžiamas projektais;
- mokomasi už mokyklos ribų;
- plėtojama mainų pedagogika;
- mokytojai (ypač skirtingų kalbų) tarpusavyje bendradarbiauja;
- plėtojamas daugiakalbis, į turinį orientuotas kalbos mokymasis ir mokymas.

„Aplankas“ gali pagerinti mokymosi ir mokymo kokybę: orientacija į „Bendruošius Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenis“ padeda skaidriau taikyti vidinius vertinimo standartus ir laikytis tarptautinių.

Įvairių amžiaus grupių mokymasis bei mokymas ir vertinimas bei įsivertinimas yra skirtingi, todėl pagal mokinių brandą skiriamos trys pagrindinės „Aplankų“ rūšys: vaikų, paauglių ir suaugusiųjų. Skirtingų „Aplankų“ reikia todėl, kad skiriasi įvairaus amžiaus mokinių mokymosi pobūdis, tikslai, motyvacija, metodai, kalbinio bendravimo poreikiai.

Rengiant ir taikant „Aplanką“ **vaikams**, reikia turėti galvoje šiuos jų mokymuisi ir mokymui būdingus bruožus:

- vieni vaikai ateina į mokyklą nelabai suvokdami kitų kalbų buvimą, o kiti jau gali būti dvikalbiai ar daugiakalbiai;
- daugelis mokinių negimtosios kalbos mokosi ir yra mokomi tik klasėje;
- daugiakalbystės ir kitos kultūros suvokimas gali būti labai reikšmingas;
- svarbiausias dalykas yra motyvacija;
- metodai ir užduotys turi būti pritaikyti pažintiniam ir emociniam vaiko išsivystymo lygiui;
- svarbūs yra ir bendrieji pedagoginiai procesai, tarkim, mokymasis mokytis;
- pasiekimų registravimas svarbus tik klasėje ir namuose.

„Aplankų“
rūšys

I skyrius

Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“

„Aplanko“ struktūra

Taip pat reikėtų prisiminti, kad:

- ankstyvojo kalbos mokymosi ir mokymo metodika greitai kinta;
- kalbos mokymasis ir mokymas ankstyvajame amžiuje teikia daug galimybių.

Tipiški **pauglių** mokymosi ir mokymo bruožai:

- labai svarbūs yra mokymosi pasiekimai ir aukštesnio lygio siekimas;
- vis daugiau reikšmės įgauna savarankiškas mokymasis;
- mokiniai pereina įvairias mokymosi stadijas, ir tuo metu labai svarbus gali būti svetimšios kalbos mokymasis;
- dalyvaujant tarpkultūriniuose projektuose ar mainų programose pagyvėja kalbiniai kontaktai;
- esminį vaidmenį gali vaidinti naujų mokytojų, mokyklų arba darbdavių informavimas apie kalbos mokėjimo lygį.

Tipiški **suaugusiųjų** mokymosi ir mokymo bruožai:

- kalbos mokymasis ir mokymą dažniausiai lemia profesiniai poreikiai;
- gali būti reikalaujama labai aukšto lygio ir (arba) specifinių kalbinių kompetencijų;
- kalbų mokomasi kultūros lygiui kelti;
- gali trūkti kalbos mokymosi motyvacijos;
- kalbos mokymasis dažnai yra savarankiškas (išvykos į užsienį, įvairūs kalbų kursai);
- kalbos pasiekimų registravimas gali būti arba reikšmingas, arba nesvarbus.

Šis skirstymas nėra labai griežtas, gali būti kuriami tarpiniai „Aplankai“, pavyzdžiui, jauniausiems mokiniams – iki 10–12 metų, „Aplankas“ pagrindinei mokyklai – iki 11–15 (ar 16) metų ir jaunimui bei suaugusiesiems – nuo 15 (ar 16) metų. Tokia „Aplankų“ sistema geriausiai atitiktų Lietuvos švietimo situaciją.

„Aplanką“ sudaro trys dalys **„Kalbų pasas“**, **„Kalbų biografija“** ir **„Dosjė“**. Jo savininkas šias dalis gali įvairiai taikyti, nelygu mokantis keliama tikslai.

„Kalbų pasas“

„Kalbų pase“ apibūdinamas mokinio kalbų mokėjimas tam tikru mokymosi metu. Jame nurodoma, kiek ir kurių kalbų mokomasi, kurių kalbos mokėjimo lygių siekiama ar pasiekta.

„Kalbų pase“ lentelėse pateikiami šešių kalbos mokėjimo lygių (A1–C2) aprašai (remiantis „Bendraisiais Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenimis“), pagal juos apibūdinami komunikaciniai mokinio gebėjimai. Taip pat jame surašomi formalūs kalbos mokėjimo vertinimai (egzaminų įvertinimai, pažymėjimai, diplomai ir pan.) bei apibūdinama kultūrinė patirtis. Be to, „Kalbų pase“ dar gali būti aprašomos įvairios dalinės kompetencijos.

Taigi „Kalbų pase“ pateikiamas ne tik mokytojų, švietimo institucijų ir egzaminų centrų vertinimas, bet ir dalinių bei siaurų specifinių kompetencijų įsivertinimas. Tačiau reikalaujama, kad būtų nurodyta, kuo grindžiama pateikta informacija, ir įrašyta, kas ir kada įvertino.

Mobilumo ir visuotinio „Aplanko“ pripažinimo Europoje tikslais „Aplankų“, kurie skirti jaunimui ir suaugusiesiems, ši dalis yra standartinė, t. y. visų „Aplankų“ „Kalbų pasas“ forma vienoda ir nepriklauso nuo „Aplanko“ paskirties ar turinio.

I skyrius

Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“

„Kalbų biografija“

„Kalbų biografijos“ paskirtis – padėti mokiniui suprasti savo mokymosi procesą ir jį planuoti, apmąstyti ir įvertinti mokymosi eigą ir pažangą. „Aplankuose“ gali būti numatyti įvairūs vertinimo būdai: įsivertinimas, mokytojo vertinimas, draugo vertinimas.

„Kalbų biografijoje“ aprašoma įvairi kalbinio ir tarptautinio kultūrinio bendravimo patirtis, nesusijusi su formalioju išsilavinimu: dalyvavimas projektuose, kelionės, susitikimai, konkursai ir pan.

„Kalbų biografija“ skatina mokinį apmąstyti ir konstatuoti, ką jis gali atlikti įvairiomis kalbomis, pateikti informaciją apie kalbinę, kultūrinę ir kalbų mokymosi patirtį tiek iš formaliojo švietimo, tiek iš jo neapimamų sričių. Ši „Aplanko“ dalis parengta taip, kad skatintų daugiakalbystę, padėtų ugdytis įvairių kalbų kompetencijas.

„Dosjė“

„Dosjė“ dalyje kaupiami dokumentai, iliustruojantys pirmose dviejose dalyse apibūdintus kalbų mokėjimo pasiekimus. Dažniausiai „Dosjė“ susideda tik iš titulinio puslapio ir kaupiamos medžiagos turinio išvardijimo.

Kai kurių „Aplankų“ ši dalis gali būti dvejopo pobūdžio: rodyti, **kaip** mokinys ugdė savo kalbines kompetencijas (įvairi medžiaga, sukaupta mokantis) ir **ką** mokinys yra pasiekęs, koks jo kalbos mokėjimo lygis (geriausia medžiaga, liudijanti pasiekimų lygį).

Lygiai

„Aplankas“ remiasi „Bendrųjų Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenų“ lygių, veiklų ir kompetencijų samprata. Pagal juos skiriami trys esminiai lygiai, arba šeši pagrindiniai, kurie gali būti skaidomi smulkiau.

Aukščiausiasis	C2	Meistriškumas	<i>Mastery</i>
	C1	Geras mokėjimas	<i>Effective operational proficiency</i>
	B2	„Aukštuma“	<i>Vantage</i>
	B1	„Slenkstis“	<i>Threshold Level</i>
	A2	„Pusiaukelė“	<i>Waystage</i>
Žemiausiasis	A1	„Lūžis“	<i>Breakthrough</i>

Šie kalbos mokėjimo lygiai nustatomi remiantis ne žodyno ir gramatikos vartojimu, o veiklos rūšimis ir kompetencijomis. Toks požiūris leidžia plačiau apimti kalbos mokymąsi, nesusiaurinant jo iki kalbos elementų mokymosi.

Pagrindinės kategorijos, vartojamos „Bendruosiuose Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenyse“ kalbos mokėjimo lygiui apibūdinti, yra veiklos rūšys ir kompetencijos.

I skyrius

Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“

Komunikacinės veiklos rūšys

„Bendruosiuose Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenyse“ terminu *komunikacinė kalbinė veikla* apibūdinama, ką kalbos vartotojas ar mokinys „geba atlikti vartodamas kalbą“. Operaciniai šios veiklos aprašai sudaro „Aplanko“ „Kalbų biografijos“ pamatą.

„Bendruosiuose Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenyse“ išvardijamos šios veiklos rūšys ir skalėse pateikiamas jų apibūdinimas.

Produkcija

Sakytinė

parengtas nenutrūkstamas monologas: patirties apibūdinimas

parengtas monologas: argumentų ir faktų pateikimas (pavyzdžiui, debatuose)

viešas pareiškimas

kalbėjimas auditorijai

Rašytinė

kūrybinis rašymas

pranešimų ir ataskaitų rašymas

Recepcija

Sakytinė (klausymas)

klausymas auditorijoje

pranešimų ir nurodymų klausymas

radijo ir garso įrašų klausymas

Rašytinė (skaitymas)

korrespondencijos skaitymas

nurodymų skaitymas

apžvalginis skaitymas

pažintinis skaitymas

Audiovizualinė

televizijos laidų ir filmų žiūrėjimas

Tarpusavio sąveika (interakcija)

Sakytinė

pokalbis

neoficiali diskusija

oficiali diskusija (susirinkimuose)

tikslingas bendradarbiavimas

prekių ir paslaugų įsigijimas

keitimasis informacija

interview (ėmimas ir davimas)

Rašytinė

susirašinėjimas

pastabos, žinutės, formų, blankų, anketų pildymas

Tarpininkavimas (mediacija)

Sakytinė

- sinchroninis vertimas (konferencijos, susitikimai, oficialios kalbos ir kt.)
- nuoseklusis vertimas (sveikinimo kalbos, gido pasakojimo ir pan.)
- neoficialusis vertimas

Rašytinė

- tikslusis vertimas (kontraktai, teisiniai ir moksliniai tekstai)
- grožinės literatūros vertimas
- reziumavimas (straipsnių ir kt. santraukos) ta pačia kalba arba verčiant iš vienos kalbos į kitą
- perfrazavimas (specialybės tekstų nespecialistams ir kt.)

Kaip matyti iš šio veiklos rūšių išvardijimo, visos keturios komunikacinės kalbinės veiklos rūšys – produkcija, recepcija, tarpusavio sąveika ir tarpininkavimas – gali vykti sakytine ir rašytine forma arba jų deriniu.

Kokie yra specifiniai šių veiklos rūšių bruožai? Recepcija reikalauja iš klausytojo susikaupimo ir dėmesio kalbėtojai arba rašytiniam šaltiniui ir yra labai svarbi daugelyje mokymosi sričių (kai reikia suprasti pamokos turinį, skaitomus arba klausomus nurodymus, dokumentus, ieškoti informacijos žinyuose). Produkcija taip pat svarbi mokymosi ir profesinio bendravimo situacijose (rengiant pateiktis, ataskaitas, akademinius darbus). Sąveikaujant tarpusavyje šios dvi veiklos (produkcija ir recepcija) keičia viena kitą, tačiau klausytojas bando nuspėti, kaip toliau plėtosis pokalbis, ir iš anksto rengiasi reaguoti. Todėl tarpusavio sąveika nėra tik recepcijos ir produkcijos suma. Mokymosi procese jai skiriama labai daug dėmesio, nes bendraujant ji dažnai būna svarbiausia. Tarpininkavimas taip pat apima recepciją ir produkciją, jo esmė – vertimas ir atpasakojimas. Šiuolaikinėje visuomenėje tokia veikla – reziumavimas, perskaitytų šaltinių atpasakojimas, teksto aiškinimas savais žodžiais – dažnai užima didelę kasdienio darbo dalį.

Šioms veiklos rūšims atlikti kalbos vartotojams ir mokiniams reikia daug kompetencijų, įgytų per kalbinę patirtį ir ankstesnę komunikacinę veiklą. Kompetencijos – tai tarsi įrankiai, kuriais naudojasi kalbos vartotojas, bet kurie vykstant komunikacijos procesui yra keičiami ir įgyjama naujų. Įvairius palyginti nedaug kompetencijų įmanoma atlikti daug veiklos rūšių. Taigi kad kalbų mokymasis būtų sėkmingas, būtina aiškiai suvokti skirtumą tarp šių dviejų kategorijų – veiklos rūšių ir kompetencijų.

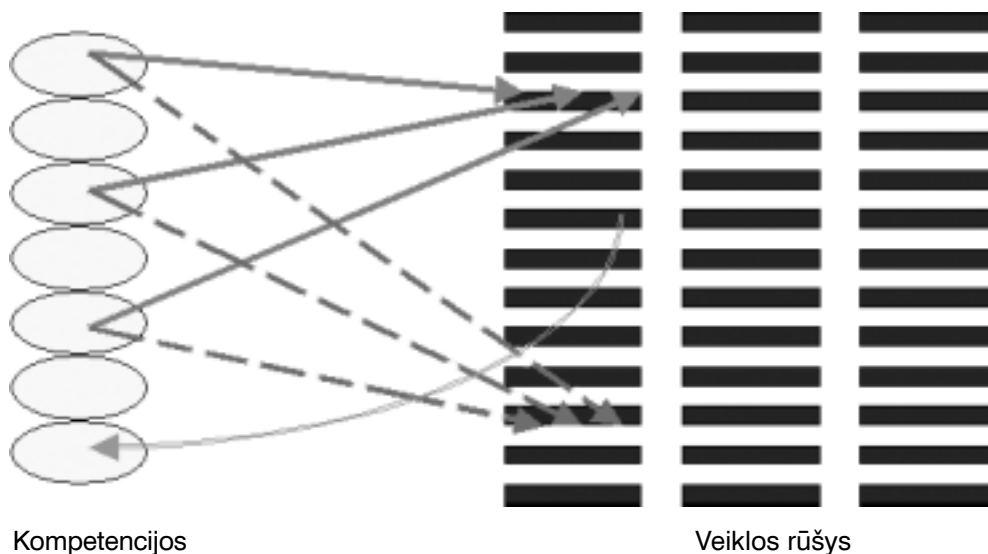
Koks yra ryšys tarp veiklos rūšių ir kompetencijų žiūrint mokinio akimis? Tai gana sudėtingas klausimas, nes mokymosi procesą galima stebėti tik iš dalies, mokinys ne visada jį iki galo suvokia, dažnai mokymasis ir mokymas priklauso nuo mokinio aplinkos, o tai sunkina lyginamąjį jo tyrimą. Bandant atsakyti į šį klausimą, svarbu suprasti, kad kalbos vartojimas, ypač bendraujant su kitais, padeda jos mokytis, – o kartu ir ugdyti kompetencijas. Tiesioginis, sąmoningai užsibrėžtas, bekontekstis konkrečių kompetencijų (pavyzdžiui, gramatikos taisyklių) mokymasis yra svarbus, bet to neužtenka, kad kalba taptų komunikacijos priemone. Mokytis kalbos be konteksto galėtų būti veiksminga tik tais atvejais, kai mokinys jau turi šiokių tokių kompetencijų arba mokymuisi gali skirti daug laiko. Kuo daugiau mokinys turi galimybių vartoti kalbą, tuo neracionaliau mokytis jos be komunikacinio konteksto.

I skyrius

Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“

Kompetencijų ir veiklos rūšių tarpusavio ryšys

(Pagal H. P. Hodelį)

Komunikacinė kompetencija

Individualios bendrosios kompetencijos

Apibūdindamas kompetencijos sąvoką Hansas Peteris Hodelis remiasi „Bendrųjų Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenų“ šio termino apibrėžimu ir išplečia jį teiginiu, kad „kompetencija yra žinių, gabumų, gebėjimų, įgūdžių ir nuostatų bei egzistencinių kompetencijų visuma. Žinių, gebėjimų ir egzistencinių kompetencijų santykis įvairiose kalbinėse kompetencijose yra skirtingas¹“.

Visos žmogaus kompetencijos koku nors būdu prisideda prie komunikacinių mokinio gebėjimų ir todėl jas galima laikyti sudedamosiomis komunikacinės kompetencijos dalimis. Tačiau reikia skirti grynai kalbines kompetencijas ir tas, kurios nėra tiesiogiai susijusios su kalba. Todėl „Bendruosiuose Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenyse“ skiriamos bendrosios kompetencijos ir komunikacinės kalbinės kompetencijos. Dvi kompetencijas – strateginę ir mokėjimo mokytis – H. P. Hodelis įvardija kaip perimamąsias.

Psichosocialinės, arba egzistencinės, kompetencijos

Daugelis veiksnių, pavyzdžiui, nuostatos, motyvacija, vertybės, įsitikinimai, kognityvinis stilius ir tapatybę lemiantys asmenybės bruožai, turi įtakos komunikacinei kalbos vartotojo arba mokinio veiklai. Šios egzistencinės kompetencijos neturi būti ignoruojamos komunikacinėse ir mokymosi bei mokymo situacijose, jos grindžia emocines, kognityvines ir socialines kalbos vartotojo nuostatas.

¹ We will start with a definition which owes much to that given in CEFR, but which treats the categories somewhat more systematically and simplifies them by enlarging the concept of competence and by reducing the number of sub-categories. A competence is a set of areas of knowledge, or aptitudes and skills and of attitudes and existential competences (savoir-être). The proportion of knowledge, skill and savoir-être will, of course, vary from one competence to another (H. P. Hodel, Training teachers to use the European Language Portfolio, ECML, Graz, 24–27 November 2004).

I skyrius

Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“

Be abejo, šie būties elementai nėra pastovios asmens ypatybės. Jie kinta dėl socialinių ir kultūrinių veiksnių ir gali gana nemenkai veikti tarpkultūrinius santykius ir kitos kultūros suvokimą: tai, kas vienoje kultūroje suvokiama kaip nuoširdumo ir domėjimosi, rūpinimosi išraiška, kitos kultūros žmogui gali atrodyti kaip agresyvumo ar net vulgarumo apraiška. Egzistencinę kompetenciją galima ugdyti ir keisti kalbos vartojimo ir mokymosi bei mokymo procese, tiek mokantis vienos, tiek kelių kalbų. Todėl į psichosocialinių kompetencijų ugdymą galima žiūrėti kaip į vieną iš kalbos mokymosi tikslų, netgi atkreipiant dėmesį į asmens savybes, kurios galėtų padėti arba trukdyti mokytis kalbos.

Sociokultūrinė kompetencija

Sociokultūrinę kompetenciją sudaro žinios, gebėjimai ir egzistencinės kompetencijos, susijusios su skiriamaisiais kurios nors konkrečios visuomenės bruožais. Tai yra kasdienio gyvenimo ypatybės, gyvenimo sąlygos, tarpasmeniniai santykiai, vertybių sistema, kūno kalba, elgesio normos, mandagumo konvencijos ir pan.

„Metmenyse“ sociokultūrinė kompetencija laikoma *tarpkultūrine* kompetencija: kalbos vartotojo kilmės aplinka lyginama su ta aplinka, kurios kalbos mokomasi. Tokia *tarpkultūrinė* kompetencija padeda kalbos vartotojui arba mokiniui atsižvelgti į kultūrinius skirtumus, užmegzti ir palaikyti asmeninius ryšius su kitos kalbinės bendruomenės nariais, sėkmingai susidoroti su konfliktinėmis situacijomis arba nesusipratimais, jautriai suvokti kultūrinę, regioninę ir socialinę skirtingų pasaulių įvairovę.

Komunikacinę kalbinę kompetenciją sudaro kelios sudedamosios dalys: lingvistinė, sociolingvistinė ir pragmatinė kompetencija. Kiekviena jų susideda iš žinių, įgūdžių, gabumų ir gebėjimų.

Lingvistinė kompetencija

Lingvistinę kompetenciją sudaro fonologijos, leksikos, gramatikos žinios, įgūdžiai ir gebėjimai. Reikėtų pabrėžti, kad ji apima tuos kalbos sistemos aspektus, kurie nepriklauso nuo sociolingvistinio vartojamų kalbos variantų poveikio ir pragmatinių kalbos atlikties funkcijų. Lingvistinė kompetencija yra ne tik žinių apimtis ir kokybė (pavyzdžiui, žodyno apimtis ir vartojimo tikslumas), bet ir kognityvinis jų organizavimas bei išsaugojimas atmintyje (pavyzdžiui, kaip leksikos vieneto, atitinkančio kalbotojui suprantamą asociacijų junginį) ir laisvas vartojimas (pavyzdžiui, kaip tas vienetą gali būti atgaminamas, suaktyvinamas ir pasakomas arba suprantamas). Kartais tai gali vykti sąmoningai ir paaiškinamai, o kartais – ne. Manoma, kad kognityvinė žodyno organizacija atmintyje – tai, kaip jis išsaugomas – priklauso nuo daugelio veiksnių, tarp jų ir nuo kultūrinių bendruomenės (ar bendruomenių), kurioje vyksta kalbos vartotojo socializacija, bruožų bei kalbos vartotojo mokymosi patirties.

Sociolingvistinė kompetencija

Sociolingvistinė kompetencija apima žinias, įgūdžius ir gebėjimus tikslingai vartoti kalbą visuomeniniame kontekste. Kadangi kalba yra visuomeninis reiškinys, ją

Komunikacinė kalbinė kompetencija

I skyrius

Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“

Mokymosi kompetencija (gebėjimas mokytis)

Strateginė kompetencija

vartojant reikia atsižvelgti į visuomenės normas ir papročius, kurie gana ženkliai veikia visą įvairių kultūrų atstovų kalbinę komunikaciją, net jei jos dalyviai šito ir neįsąmonina. Visuomenės normos lemia kreipinius, mandagumo ir sveikinimosi raišką, tai, kaip kartų, lyčių, skirtingo visuomeninio statuso asmenų, socialinių grupių santykiai reiškiami specialiais kalbos ženklais, lingvistiškai koduojamais ritualais, registro, dialekto ir akcento skirtumais (pavyzdžiui, balso ritmu).

Pragmatinė kompetencija

Pragmatinė kompetencija apima žinias, įgūdžius ir gebėjimus tikslingai vartoti kalbos priemones remiantis žinomais scenarijais ar numatomais tarpusavio sąveikos modeliais. Ji taip pat apima gebėjimą kurti rišlų ir sklandų diskursą, atpažinti teksto tipus ir žanrus, vartoti ironiją ir parodiją. Manoma, kad pragmatinių gebėjimų ugdymą labiau nei lingvistinę kompetenciją veikia tarpusavio sąveikos patirtis ir kultūrinė aplinka.

Plačiąja prasme mokymosi kompetencija yra gebėjimas stebėti kalbos mokymąsi ir integruoti naujai įgytas žinias, net jei dėl to reikėtų keisti ankstesniasias. Gebėjimas mokytis aktyvina egzistencinę kompetenciją, žinias bei gebėjimus ir priklauso nuo tinkamo tų gebėjimų derinio. Mokymosi kompetencijai svarbu pasirengimas atrasti ir pajusti kalbų, kultūrų, žmonių tarpusavio skirtumus. Gebėjimas mokytis taip pat yra pasirengimas imtis iniciatyvos, netgi rizikuoti tiesiogiai bendraujant, ieškoti progų kalbėti, tikėtis pašnekovo pagalbos prašant jo performuluoti savo mintį paprastesniais žodžiais; tai taip pat reiškia būti geru klausytoju ir klausantis, kas sakoma, aiškiai suvokti klaidingo supratimo galimybės riziką.

Mokymosi kompetenciją lemia ir gebėjimas kuo geriau išnaudoti mokymosi situaciją – koncentruoti dėmesį į pateikiamą informaciją, aiškiai suprasti atliekamą užduotį, konstruktyviai dirbti grupėmis ar poromis, stengtis kuo dažniau vartoti išmoktą kalbą net ir pradinuose etapuose ir naudotis naujausiomis technologijomis ieškant informacijos. Labai svarbu komunikacinius kitos kalbos gebėjimus įgyti stebint renginius ir aktyviai dalyvaujant juose bei ugdytis euristinius, analitinius ir stebėjimo gebėjimus.

Žinios pasireiškia kaip kalbos sistemos, jos elementų vartojimo principų suvokimas kartu suprantant mokymosi procesą, – taip tvirtinamas tolesnio mokymo pagrindas. Gebėti mokytis – tai žinoti savo kaip mokinio pranašumus ir trūkumus, apsibrėžti mokymosi poreikius ir stengtis juos tenkinti taikant mokymosi strategijas ir būdus.

Pagal „Bendruosius Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenis“, „strategija – tai bet kuri organizuota, tikslinga ir reguliuojama veiklos forma, kurią individas pasirenka, kad atliktų keliamą užduotį“. Tokią veiklos formą galima pavadinti „planu“, o šis planas turi būti pakankamai aiškus. Komunikacinių užduočių atlikimo strateginė kompetencija susijusi su intelektinėmis kompetencijomis ir psichiniais procesais, – būtent jie kontroliuoja ir tvarko komunikacinius procesus. Tokia kontrolė reikalinga, pavyzdžiui, susidūrus su netikėtumais (temos, srities pokyčiais), atsiradus komunikacijos trikdžiams (užmiršus, stokojant kompetencijos užduočiai atlikti, iškilus nesupratimui dėl neteisingo suvokimo, rikto ar klaidos). Šiems sunkumams įveikti

I skyrius

Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“

reikia įvairių kompensacinių strategijų, pavyzdžiui, reformuluoti pasakymą, pakeisti vieną žodį kitu, paprašyti paaiškinimo ar pagalbos, arba vadinamųjų pasitaisymo strategijų.

„Bendruosiuose Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenyse“ taip pat apibūdinami komunikacijos proceso strateginiai komponentai, įtraukiant strategijas į keturių pagrindinių komunikacinės veiklos rūšių – recepcijos, produkcijos, tarpusavio sąveikos ir tarpininkavimo – aprašymą. Kiekviena šių veiklos rūšių vyksta tokia tvarka: planavimas, vykdymas, vertinimas ir pataisymas. Taigi strateginė kompetencija yra tarsi jungtis tarp mokinio „išteklį“ – jo kompetencijų – ir to, ką jis gali jomis remdamasis atlikti, – komunikacinės veiklos. Pažymėtina, kad komunikacinės strategijos būdingos ne tik svetimajai, bet ir gimtajai kalbai.

Labai svarbu suvokti komunikacinės veiklos rūšių, strategijų ir kompetencijų skirtumus, nes bet kuriame mokymosi ir mokymo etape viena kuri veiklos rūšis, strategija ar kompetencija yra mokymosi ir mokymo tikslas ar vertinimo objektas. Mokytojams, mokiniams, administratoriams, vadovėlių autoriams ar testų rengėjams nuolat reikia spręsti, kuri iš veiklos rūšių, strategijų ar kompetencijų ir kiek turėtų vyrauti bei kaip turėtų būti paisoma kitų. Panagrinėkime bet kurį vadovėlį ir aiškiai tai pamatysime.

Galima tikėtis, kad „Bendrųjų Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenų“ taikymas padės ne tik aiškiai apibrėžti mokymosi ir mokymo tikslus konkrečioje socialinėje terpėje, bet ir užtikrins, kad šiems tikslams siekti būtų taikomi patys veiksmingiausi metodai ir kad mokiniai suvoktų juos tokius esant. Juk veiksmingumas priklauso ne tik nuo tinkamai panaudojamų materialinių ir žmonių išteklių, bet ir nuo mokinio savybių bei motyvacijos. Vadovaujantis veiksmingumo principu turėtų būti keliami platesni tikslai, taikomos įvairesnės metodinės priemonės ir panaudojama daugiau išteklių.

„Europos kalbų aplanko“ diegimas praplečia tradiciškai keliamų tikslų ir komunikacinės veiklos rūšių įvairovę (ir kiekybiškai, ir kokybiškai), drauge skatina ugdytis bei ugdyti individualias mokinio kompetencijas, ypač bendrąsias. Nuodugnus veiklos rūšių ir kompetencijų pažinimas leidžia papildyti tas „Aplanko“ dalis, kurios mokiniui ir mokytojui gali atrodyti ne itin išsamios ar abejotinos.

II skyrius

Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“

Kaip taikyti „Europos kalbų aplanką“

„Europos kalbų aplanko“ taikymo rekomendacijos parengtos atsižvelgiant į tuos klausimus, kurie dažniausiai kyla mokytojams pradedant jį diegti, ir remiantis tų šalių, kur jis jau įdiegtas, mokytojų patirtimi. Tokia patirtis jau yra sukaupta Čekijoje, Šveicarijoje, Airijoje, Ispanijoje. Šiame ir kituose skyriuose daugiausia remsimės Davido Little'io ir Radkos Perclovos rekomendacijomis, parengtomis bandant „Aplanką“ Čekijoje². Jose pateikiami patarimai mokytojams, kaip dažnai reikėtų naudotis „Aplanku“, kaip derinti jį su programos reikalavimais ir vadovėlių medžiaga, kaip nustatyti lygius naudojantis aprašais, kaip taikyti „Aplanką“, kad jis keltų mokinių motyvaciją mokytis ir padėtų ugdyti kalbos gebėjimus ir asmenybę.

Dažniausias klausimas taikant „Aplanką“ yra: kaip dažnai reikia juo naudotis? Į šį klausimą nelengva atsakyti dėl kelių priežasčių. Viena vertus, šis klausimas gali reikšti: kaip dažnai mokiniai turėtų ką nors įrašyti į savo „Kalbų pasą“ ir „Kalbų biografiją“ ir kaip dažnai jie turėti papildyti „Dosjė“ nauja medžiaga? Kita vertus, šis klausimas gali reikšti: kaip dažnai reikėtų skirti laiko pedagoginei „Aplanko“ funkcijai, pavyzdžiui, aiškiai kelti ir apibūdinti mokymosi ir mokymo tikslus, aptarti mokymosi rezultatus ar padėti mokiniui įsivertinti pasiekimus?

Little'is ir Perclova pateikia tris pavyzdžius, rodančius, kad atsakymą į klausimą „Kaip dažnai?“ lemia konkrečios aplinkybės.

- Mokytoja, dirbanti su „Aplanku“ A2 lygiu, prašo mokinių pasirinkti tris trumpalaikius ir lengvai pasiekiamus tikslus, nusakytus „Gebu...“ teiginiais: *Gebu suprasti paprastą nurodymą, kaip nuvykti iš A į B pėsčiomis arba visuomeniniu transportu; gebu suprasti, kas man patinka ar nepatinka; gebu paprastais sakiniais papasakoti kokį nors įvykį, pasakydamas, kas, kur ir kada įvyko*. Šie tikslai būtų mokymosi ir mokymo dėmesio centre kelias savaites. Dirbdami poromis ir individualiai mokiniai įvertina savo pažangą ir lygina savo ir mokytojo vertinimą. Jei yra galimybė, jie pažangą liudijančius darbus įdeda į „Dosjė“. Nusprendę, kad tikslai pasiekti, jie savo „Kalbų biografijose“ prie kiekvieno tikslo įrašo jo pasiekimo datą. Kiekvienas mokinytis, dirbdamas savarankiškai savo tempu, dažnai apmąstydamas išsikeltus „Gebu...“ tikslus ir pasirinkdamas naujus, nuolat formuluoja savo tikslus tol, kol pasiekia visa, kas numatyta veiklos rūšies apraše. Tada jis atitinkamoje „Kalbų paso“ lentelės eilutėje įrašo datą, kada jam pavyko pasiekti išsikeltus tikslus.
- Mokytoja, dirbanti su „Aplanku“ vidurinės mokyklos aukštesniosiose klasėse, nusprendžia naujus mokslo metus pradėti prašymu mokiniams užsipildyti „Kalbų pasą“, kartu ir kalbinės veiklos rūšių lentelę. Įsivertinimas leidžia klasėje išplėtoti diskusiją apie naujų mokslo metų mokymosi ir mokymo tikslus, nusakomus „Gebu...“ teiginiais. Visa klasė susitaria dėl tikslų, suskirsto juos pagal veiklos rūšis, užrašo ant didelių popieriaus lapų ir pakabina klasėje ant sienos. Tada mokiniai susirašo pirmojo trimestro mokymosi tikslus (uždavinius) „Ap-

² David Little, Radka Perclová. European Language Portfolio Guide for Teachers and Teacher Trainers. Council of Europe, 2001.

Kaip integruoti
„Aplanką“ į
kalbos
mokymąsi
ir mokymą

II skyrius

Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“

lanko“ biografinėje dalyje. Visą trimestrą medžiaga kaupiama „Dosjė“. Trimestro gale ir įrašai „Kalbų biografijoje“, ir sukaupta „Dosjė“ peržiūrimi, vertinama, ar trimestro darbas atitinka užsibrėžtus tikslus. Antrąjį ir trečiąjį trimestrą „Aplanku“ naudojamosi taip pat. Mokslo metų pabaigoje mokiniai grįžta prie „Kalbų paso“ ir iš naujo įsivertina.

- Emigrantams, atvykusiems į kitą šalį, organizuojami kursai, padedantys pasirngti profesiniam lavinimui ir (arba) darbui. Jų mokytoja taiko „Aplanką“ panašiai kaip ir pirmajame pavyzdyje, tik kitokiu periodiškumu. Kurso pradžioje mokiniai patys susidaro mokymosi planus atsižvelgdami į bendrą savo kalbos mokėjimo lygį ir galutinius mokymosi tikslus. Individualūs kalbos mokymosi tikslai numatomi keturioms savaitėms, vadinasi, kartą per mėnesį peržiūrimas „Dosjė“, įvertinama pažanga ir keliami nauji tikslai. „Kalbų pase“ komunikaciniai gebėjimai įvertinami baigiantis kursui.

Šių trijų grupių mokytojai panašiai taiko „Aplanką“ siekdami planuoti, stebėti ir vertinti mokymąsi, bet žemesniųjų klasių mokiniai įrašinėja dažniau negu suaugę emigrantai, nors šie „Aplanku“ naudojami dažniau negu aukštesniųjų klasių mokiniai. Visose šiose grupėse „Aplanko“ taikymas yra veiksmingas, nes į klausimą „Kaip dažnai turėčiau skirti mokymo laiko pedagoginei „Aplanko“ funkcijai?“ mokytojai pateikia tą patį atsakymą: „Kuo dažniau“. Net jeigu pats „Aplankas“ ir nepaimamas į rankas, visas mokymas yra orientuotas į pedagoginę „Aplanko“ funkciją. Taigi kai mokiniai grįžta prie „Kalbų paso“ savo mokėjimo lygiui įsivertinti, jie tarsi baigia tą procesą, kuris buvo viso jų mokymosi pamatas ir pasireiškė darbu su „Kalbų biografija“. Mokymosi proceso apmąstymas ir įsivertinimas yra pati „Aplanko“ pedagoginės funkcijos esmė.

Kitas dažnai mokytojų keliamas klausimas taikant „Aplanką“ yra: „Kaip rasti „Aplankui“ vietos mokymo procese, ar jis nėra už programos ribų, ir kaip dirbant su juo spėti išėiti vadovėlj?“

Reikia pabrėžti, kad „Aplankas“ papildo kiekvieną užsienio kalbos programą, jei tik ji skirta komunikaciniams mokinio gebėjimams ugdyti (t. y. „orientuota į komunikaciją“). Tiesą sakant, visų komunikacinių kalbos mokymo programų tikslai gali būti perfrazuoti „Gebu“ teiginiais, pagal kuriuos mokiniai įsivertina „Kalbų pase“. Maža to, pedagoginė „Aplanko“ funkcija – *padaryti, kad kalbos mokymosi procesas būtų skaidresnis, geriau mokiniams suvokiamas, padėti jiems išsiugdyti mokymosi apmąstymo ir įsivertinimo gebėjimus ir taip laipsniškai jiems perleisti vis daugiau atsakomybės už savo mokymąsi* – sutampa su reikalavimu ugdytis ir ugdyti mokymosi mokyti ir kritinio mąstymo gebėjimus. Šis reikalavimas įtrauktas į daugelį bendrųjų ir tikslinių mokymo programų.

Panašiai galime pamatyti, kad „Aplankas“ ir vadovėlis neprieštarauja vienas kitam, nors „Aplanko“ pedagoginė funkcija aiškiai nusako, kaip turėtų būti dirbama su vadovėliais. Jeigu ketiname skatinti savo mokinius apmąstyti mokymąsi ir įsivertinti, suteikti jiems galimybę būti atsakingiems už savo mokymąsi, tai negalime organizuoti pamokos tiksliai pagal vadovėlj, nes tai reikštų primesti mokiniui tokius mokymo tikslus ir mokymosi procesą, kurie svarbūs vadovėlio autoriui. Dirbdami su „Aplanku“ mes įsipareigojame nuolat tartis su mokiniais, o vadovėlis turi tam paklusti. Vadinasi, vadovėlj reikia naudoti lanksčiai ir kūrybingai. Kartais net tinka paklausti mokinių, su kuriais vadovėlio dalimis jie norėtų dirbti.

II skyrius

Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“

Pedagoginės „Aplanko“ funkcijos užduotys

Apmąstykite veiksmingus mokymosi būdus

Surašykite užduotis, kurias jūs dažniausiai pateikiate mokiniams arba kurios jums labiausiai patinka.

Paklauskite savo mokinių, kurios iš tų užduočių jiems labiausiai patinka, kurias jie laiko veiksmingiausiomis ir kurios juos labiausiai skatina dirbti. Paskui paklauskite jų, kurias užduotis jie galėtų atlikti savarankiškai. Užduočių pavyzdžiai:

- pasitikrinti savo arba vienas kito namų darbus;
- skaityti poromis arba nedidelėmis grupelėmis;
- savarankiškai pasirinkti namų darbus;
- kelti savo mokymosi tikslus;
- padėti silpnesniems mokiniams;
- įsivertinti (pažymiu) savo darbus;
- pagal atsakymus parengti plakatą ir kartkarčiais jį pasižiūrėti.

Skirkite dėmesio mokymuisi kartu

Paprašykite, kad jūsų mokiniai susėstų poromis trumpo monologo (pavyzdžiui: *Gebu trumpai papasakoti apie save, savo šeimą, apie pažįstamus žmones (A1)*). Nustatykite, kiek laiko skirsite šiai užduočiai, pavyzdžiui, vieną minutę. Paaiškinkite mokiniams, kad vienas partneris pasakoja, o kitas tuo tarpu yra mokytojas: seka laiką ir įdėmiai klauso, kad galėtų pateikti konstruktyvių pastabų. Paskui partneriai pasikeičia vaidmenimis.

Panašiai galima sudaryti ir dialogo grupes iš keturių mokinių (pavyzdžiui: *Gebu su pašnekovu aptarti, ką veiksime, kur eisime, taip pat sutarti susitikimo vietą ir laiką (A2)*).

Prieš atlikdami šią užduotį, kartu su mokiniais parenkite sąrašą kriterijų, pagal kuriuos vertinsite užduoties atlikimą, ir atkreipkite dėmesį į tai, kuriuos dalykus jie turėtų lavinti.

Padėkite mokiniams patiems kurti mokymosi priemones

Naudodamiesi iliustracinėmis skalėmis arba įsivertinimo lapais, pasirinkite kokį nors „Gebu...“ tikslą, atitinkantį jūsų mokinių kalbos mokėjimo lygį. Paprašykite susėsti poromis ir pateikite kiekvienai porai užduotį – parengti pratimą savo klasės draugams. Pavyzdžiui, jeigu jūsų mokiniai yra A2 lygio, tikslas gali būti: *Gebu suprasti esmę iliustruotų laikraščio žinių suvestinių ar straipsnių, kuriuose svarbiausi dalykai yra skaičiai ir pavardės ir kurių struktūra aiški (A2 įsivertinimo lapas)*. Paprašykite kiekvienos mokinių poros parašyti penkis *teisingus ar klaidingus* teiginius arba penkis klausimus pagal tekstą, kurį skaitė visa klasė. Paskui poros pasikeičia klausimais.

Tokią užduotį galima taikyti bet kurio mokėjimo lygio mokiniams. Pateiktasis pavyzdys apima skaitymą, rašymą ir kalbinės raiškos mokymą. Pabrėžkite, kad šiame pratime turėtų būti kuo mažiau klaidų, ir paraginkite mokinius padėti vieni kitiems rasti ir ištaisyti klaidas, o suabejokus pasitarti su jumis.

II skyrius

Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“

Padėkite mokiniam kurti mokymosi užduočių banką

Jeigu jūsų mokiniai nuolat kuria vieni kitiems pratimus, galite pamažu sudaryti tokių „namudinių“ užduočių banką. Klasėje parengti pratimai gali būti namuose perrašomi ir, reikalui esant, pateikiami atsakymai. Pratimus galima suklasifikuoti pagal gebėjimus ar lygį ir laikyti mokiniam lengvai pasiekiamoje vietoje. Stenkitės, kad kiekvienas mokiny nuolat prisidėtų prie šio banko kūrimo. Paraginkite kartą per dvi savaites ar mėnesį namuose atlikti kurią nors iš banko užduočių.

Pokalbis su gimtakai

„Europos kalbų aplanke“ pabrėžiama galimybė mokytis kalbos ir ne klasėje. Tai suprasti gali padėti suorganizuotas pokalbis su gimtakai, t. y. asmeni, kuriam tikslinė kalba yra gimtoji.

Padalykite klasę į grupes po keturis ar penkis ir paprašykite jų parengti sąrašą klausimų, kuriuos jie norėtų užduoti. Kiekviena grupė turėtų klausinėti apie skirtingus dalykus, pavyzdžiui, viena grupė galėtų klausinėti apie svečio ar viešnios vaikystę, kita – apie darbą, trečia – apie jų šalies tradicijas ir papročius. Po pokalbio kiekviena grupė galėtų parašyti ataskaitą ir leisti visai klasei ją perskaityti.

Šiai užduočiai atlikti reikia intensyviai vartoti kalbą: kalbėti, klausyti ir rašyti (pasižymėti pastabas ir kurti tekstą). Tokios užduotys taip pat gali padėti nugalėti nenorą kalbėti svetimąja kalba. Atkreipkite dėmesį į tai, kad mokytojas nesikiša, nes šią užduotį kontroliuoja patys mokiniai.

Užduotis, padedanti mokiniam pasirengti egzaminui ir parodanti, kad jie patys atsakingi už mokymosi rezultatus

Prieš egzaminą aptarkite su savo mokiniais, ką jie turi daryti, kad geriau išlaikytų egzaminą. Suburkite juos į grupes, kad suplanuotų savo darbą, nuspręskite, kurios užduotys ar pratimai yra tinkamiausi, ir parenkite kriterijus, pagal kuriuos turėtų būti vertinamas jų darbas. Padėkite jiems sieti mokymosi tikslus ir veiklą su „Bendrujų Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenų“ lygiais, iliustracinėmis skalėmis ir įsivertinimo lapais.

Ši užduotis turėtų padėti mokytojams ir mokiniam prisiminti du dalykus: pirma, negalima tikėtis veiksmingiausio mokymosi, jeigu tik mokytojas imasi iniciatyvos ir yra už viską atsakingas; antra, net ir rengdamiesi egzaminams neturime užmiršti komunikacinių tikslų.

Kaip parodė „Aplankų“ bandymai, daugiausia keblumų kyla nustatant kalbos mokėjimo lygį ir įsivertinant įvairias kompetencijas bei gebėjimus.

„Bendrujų Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenų“ lygiai yra „Europos kalbų aplanko“ pamatas: jais pagrįstas mokinio įsivertinimas, pagal juos formuluojami mokymosi tikslai, kuriuos susirašo mokiny, jais grindžiamas tolesnis įsivertinimas, įrašomas „Kalbų biografijoje“.

Mokytojų, dalyvavusių „Aplankų“ bandymuose, pasisakymai rodo, kad, norint taikyti bendrąją „Kalbų paso“ lentelę, kyla trejų keblumų. Sunkiausia, pasak moky-

Kaip suprasti ir taikyti „Bendrujų metmenų“ lygius ir aprašus

II skyrius

Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“

tojų, buvo susieti labai bendrais žodžiais apibūdintą lygį su konkrečiu mokinių mokėjimu. Šį keblumą būtų galima išspręsti praplečiant bendruosius „Kalbų paso“ aprašus pagal konkrečių mokinių amžių, poreikius ir interesus. Čia gali padėti iliustracinės „Bendrijų Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenų“ skalės, o prie šio darbo galėtų prisidėti ir patys mokiniai (kaip ir atlikdami anksčiau pateiktas užduotis).

Pavyzdžiui, paimkime tokį žemiausio (A1) lygio skaitymo gebėjimų aprašą: *Gebu suprasti pagrindinę iškabų, skelbimų informaciją.* Šis paprastas gebėjimas suponuoja nevienodą komunikacinę veiklą skirtingo amžiaus grupėse. Suaugęs mokinys ugdosi šį gebėjimą naudodamasis pažįstamais aplinkos objektais – iškabomis, skelbimais, o jaunesniojo amžiaus grupėse ugdyti šį gebėjimą padeda pačių mokinių sukurti plakatai ir iškabos ant klasės sienų, kuriuose surašytos dažniausiai pasitaikančios frazės ar nuorodos. Panašiai B1 lygio rašymo gebėjimų aprašas – *Gebu parašyti asmeninius laiškus draugams ir pažįstamiems, paklausti naujienų ir jas pranešti. Gebu asmeniniame laiške detaliai paaiškinti įvairius savo gyvenimo įvykius* – yra susijęs su skirtinga įvairių amžiaus grupių asmenų patirtimi, tad, žinoma, labai skirtingi ir laišku turinys.

Kitas mokytojų nurodomas keblumas: lentelių aprašai yra tokie aptakūs, jog sunku nustatyti mokinio pažangą net per gana ilgą laiką, kartais ir per visus mokslo metus. Dėl to menkėja mokinių motyvacija.

Iš tiesų apibendrinamoji „Kalbų paso“ lentelė apima labai platų galimų kalbos gebėjimų spektrą. Tik nedidelė mokinių dalis pasiekia C1 ir C2 lygį, dažniausiai po daugelio mokymosi metų. Todėl net darantis pažangą mokinys dažnai išlieka to paties lygio. Naudojantis „Aplanku“ mokymo procese, ne „Kalbų pasas“, o „Kalbų biografija“ padeda kelti ir sekti mokymosi ir mokymo tikslus. Prie „Kalbų paso“ grįžtama retai. Beje, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad bendrąją lentelę galima užpildyti įvairiais būdais: paprasčiausiai pažymėti lygio ir veiklos rūšies langelį arba jį užpildyti dalimis, laipsniškai, pagal tai, kaip ugdomi tam tikros kalbinės veiklos gebėjimai.

Svarbu suvokti, kad „Bendrijų Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenų“ lygiais ir skalėmis, kuriais remiasi „Aplankas“, neįmanoma kaip liniuote išmatuoti kalbos mokymosi. Įgyjamas žinias ir gebėjimus greičiau būtų galima pavaizduoti kūgio formos figūra.

Trečiasis keblumas, su kuriuo susiduria mokytojai: nėra aišku, kada mokinys jau pasiekia kurį nors konkretų lygį. Rekomendacijų autoriai mano, jog šis keblumas kyla dėl to, kad mokytojai yra pripratę prie norminio vertinimo, orientuoto į mokinių reikavimą pagal rezultatus. Todėl kartais mokytojai sunku pripažinti, kad ir silpnesni mokiniai pasiekia tam tikrą aprašytą lygį. Remiantis „Bendrijų Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenų“ nuostata ir „Aplanko“ aprašais reikia kuo labiau vengti neigiamo požiūrio į mokinį ir nuolat stengtis atskleisti, ką jis iš tiesų gali daryti kalbos priemonėmis. Todėl vertinimas turėtų būti ne norminis, o kriterinis, kurį galima palyginti su vertinimu vairuotojo teisėms gauti: kiekvienas, turintis teises, gali vairuoti, bet ne visi vairuoja vienodai gerai. Be abejo, egzaminams gal ir toliau bus taikomas norminis vertinimas, bet dirbant su „Aplanku“ mokiniams svarbu laipsniškai nusistatyti savo normas ir išmokyti palyginti savo kalbos mokėjimą su mokėjimu praėjusį mėnesį, trimestrą ar praėjusiais metais.

II skyrius

Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“

Little'is ir Perclova pasakoja, kaip „Aplanko“ aprašus taikė mokytoja Jana Hind-Isova. Šios mokytojos patirtis aiškiai parodo, kaip „Bendrųjų Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenų“ lygiai, skalės ir aprašai gali padėti mokytojui apmąstyti savo darbą, kelti tikslus ir planuoti mokymosi bei mokymo veiklą. Iš jos galima pasimokyti dirbant su bet kurio amžiaus ar lygio mokiniais.

Pradėdama dirbti su „Aplanku“ mokytoja išaiškino klasei aprašus, kuriuos surašė ant penkių plakatų pagal kalbinės veiklos rūšis (plakatus ji iškabino ant sienų). Su klase mokytoja aptarė, kurią aprašytą veiklos rūšį buvo sunku įveikti ir kodėl, ką reikėtų daryti per pamokas norint pasiekti tikslą. Kai mokiniai jausdavosi galį atlikti kurią nors veiklos rūšį, prie aprašo jie užrašydavo savo vardą. Mokiniai taip pat buvo prašomi pagrįsti savo įsivertinimą, pavyzdžiui, atlikti atitinkamą užduotį grupėmis ar poromis.

Po kurio laiko klasė pasiekė klausymo ir kalbėjimo tikslus, bet kai kuriems mokiniams sunkiai sekėsi skaityti ir rašyti. Mokytoja aptarė šią bėdą su klase ir paklausė, ką jų nuomone, reikėtų daryti. Kai kurie mokiniai pasisiūlė parengti papildomų pratimų, kad padėtų savo draugams. Viena mergaitė sukūrė skaitymo užduotį „Surask lobį“. Pateikiame netaisytus užduoties nurodymus:

Atidaryk duris ir išėik iš klasės.

Pasuk į kairę ir nueik prie stalo su keramika.

Rask stiklinę ir užrašyk ant popieriaus lapo, kas yra stiklinėje.

Apsisuk ir eik laiptais žemyn. Apačioje sustok. Pasuk į dešinę ir surask stiklinę. Užrašyk, kas yra stiklinėje.

Eik prie dėžės su mokyklos laikraščiu ir paimk žolės spalvos laikraštį.

Greitai grįžk į klasę.

Mokiniai iš eilės atliko šią užduotį, o ją sukūrusi mergaitė fiksavo atlikimo laiką. Kiti mokiniai, kuriems nereikėjo atlikti šios užduoties, rašė atsakymus į laiškus, gautus iš kitos klasės mokinių.

Pasakodama apie savo patirtį, mokytoja teigė suvokusi, kad mokinius reikės pamokyti dirbti su „Aplanku“. Susivokti jiems labai padėjo plakatai. Mokytojos žodžiais, prireikė šešių mėnesių, kol mokiniai išmoko visiškai savarankiškai dirbti. Laikei bėgant mokytoja plakatuose prie įvairių aprašų prisegdavo papildomų tekstų ir mokymosi užduočių ir skatino mokinius pasiimti tai, kas jiems atrodė reikalinga, namų darbams. Kartais kartu dirbdavo dvi klasės: penktokai poromis su ketvirtokais. Kartais penktokai parengdavo ketvirtokams užduočių, pavyzdžiui, kryžiažodžių, mįslių ir pan.

Mokytoja teigė neskyrusi pamokų dirbti su „Aplanku“, o naudojusi juo tik tada, kai patys mokiniai sakėsi to norintys. „Aplankas“ paskatino juos atlikti darbus, kurių jie kitaip nebūtų darę. Pavyzdžiui, keletas berniukų išvertė klaviatūros klavišų užrašus ir keletą kompiuterinių žaidimų tekstus.

Aprašų naudojimas visos klasės mokymosi tikslams apibrėžti

Kurso, trimestro ar mokslo metų pradžioje aptarkite su savo mokiniais, ką jie turėtų mokėti daryti baigę šį kursą, trimestrą ar metus. Padėkite jiems nusakyti šiuos tikslus „Gebu“ teiginiais ir paprašykite juos surašyti ant plakatų, kuriuos būtų galima pakabinti ant klasės sienų, bei įsirašyti į „Kalbų biografijas“. Aptarkite, ko reikia imtis

**Darbo su
aprašais
klasėje
užduotys**

II skyrius

Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“

šioms tikslams pasiekti, ir kartkartėmis priminkite juos savo mokiniams. Kai mokinys pasiekia kurį tikslą, prie jo plakate gali parašyti savo vardą.

Aprašų naudojimas pažangai įsivertinti ir individualiems mokymosi tikslams kelti

Paprašykite savo mokinių poromis išnagrinėti to lygio, kurio jie mokosi (pavyzdžiui, A1 „Skaitymo“, B2 „Pokalbio“), kurios nors konkrečios kalbinės veiklos aprašus ir pasvarstyti: 1) ką jie jau moka daryti pagal šiuos aprašus ir 2) ką jiems dar reikia išmokti. Tegul jūsų mokiniai išsikelia mokymosi užduotį mėnesiui ir aptaria ją su draugu. Paprašykite ją įrašyti į savo „Kalbų biografijas“. Ką jie turi atlikti, kad pasiektų savo tikslus? Po mėnesio leiskite jiems vėl poromis aptarti ir įvertinti, ar jie tuos tikslus pasiekė. Perleisdami atsakomybę už mokymąsi patiems mokiniams jūs padedate jiems geriau suvokti mokymosi procesą. Per pamoką jums turėtų būti svarbu, kad į darbą kuo labiau įsitrauktų mokiniai, o ne pačiam kuo labiau nuvargti.

Kaip padėti mokiniams susieti lygius ir aprašus su vadovėliu

Prieš pradėdami naują vadovėlio skyrių peržvelkite jį kartu su mokiniais. Padėkite jiems nustatyti pagrindinį skyriaus tikslą ir išreikšti jį vienu ar keliais „Gebu“ teiginiais. Baigus skyrių, paprašykite mokinius poromis įvertinti, ar jie pasiekė savo tikslus ir kaip toli pažengė pagrindinio tikslo link.

Baigiamasis klausimas apmąstyti ar aptarti su kolegomis

Kokią įtaką gali turėti „Bendrujų Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenų“ lygių skalės ir aprašai jūsų mokymui ir jūsų mokiniams? Atsakydami atidžiai peržvelkite šias sritis:

- mokymosi ir mokymo tikslai;
- mokinio motyvacija;
- vertinimas.

III skyrius

Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“

Motyvacija, apmąstymas ir mokėjimas mokyti

„Aplanko“ įtaka mokymosi ir mokymo procesui

Beveik visi bandymuose dalyvavę mokytojai pabrėžė, kad „Aplankas“ teigiamai veikė mokinių motyvaciją ir kad jis padėjo mokiniams geriau apmąstyti savo mokymąsi.

Akivaizdu, kad apmąstymas yra pedagoginės funkcijos pamatas ir, kaip minėta, *daro mokymo procesą skaidresnį, lavina mokinių įsivertinimo ir apmąstymo gebėjimus ir taip pratina juos laipsniškai imtis didesnės atsakomybės už savo mokymąsi.*

Motyvacija ir mokymasis mokyti

Iš visų problemų, su kuriomis mokytojas susiduria mokykloje, dažniausiai yra svarstoma motyvacijos stoka. Kai kurie mokytojai bando šią problemą spręsti įdomiai ir gyvai organizuodami pamokas, parinkdami patrauklius pratimus ir medžiagą. Bet visa bėda yra ta, kad šios priemonės neilgalaikės – pratimai ir medžiaga išsenka. Šią problemą išspręsti gali padėti patys mokiniai, imdamiesi atsakomybės už tai, kad pamokos būtų įdomios ir naudingos.

Little'io ir Perclovos „Rekomendacijose...“ pateikiama dviejų Danijos mokytojų (Leni Dam ir Hanne Thomsen) patirtis ir svarstymai apie tai, kaip galima kurti motyvaciją ir priversti mokinius galvoti. Kaip sako Leni Dam, susidūrusi su menka mokinių motyvacija ir nenoru mokytis ji pavedė mokiniams – teisingiau tariant, juos privertė – tartis ir nuspręsti, kaip bus dirbama klasėje, kurios veiklos bus mokomasi, kokia medžiaga pasirenkama. Jai pavyko pasiekti, kad mokiniai nesėdėtų pasyviai laukdami jos nurodymų, o patys imtųsi iniciatyvos, – vadinasi, galima sakyti, kad jie pradėjo galvoti, t. y. įsitraukė į darbą. Taip motyvacijos problema ėmė mažėti, atsakomybė už mokymąsi perėjo mokiniams. Leni Dam taip apibūdina šį procesą:

Netrukus pamačiau, kad, perleidus mokiniams dalį atsakomybės už mokymosi ir mokymo veiklos planavimą ir organizavimą, jie tapo aktyvesni ir pradėjo geriau mokytis. Taip pat jie geriau gebėjo vertinti mokymosi procesą. Taip buvo sukurtas palankus ratas: suvokimas, kaip reikia mokytis, palengvina mokymąsi ir daro jam teigiamą poveikį, o tai savo ruožtu padeda geriau suprasti, kaip mokytis.

Iniciatyvos perleidimas mokiniams nesumažino mokytojos vaidmens, ji vis tiek buvo atsakinga už tai, kad pamoka vyktų sklandžiai. Nors ilgainiui mokiniams teko vis daugiau atsakomybės, mokytoja turėjo užtikrinti, kad tai, kas vyksta klasėje, atitiktų programos reikalavimus.

Pedagoginiu požiūriu „Aplankas“ visų pirma yra įrankis priversti mokinius galvoti apie savo mokymąsi: jie gali akivaizdžiai stebėti šį procesą, o taip jiems yra lengviau imtis iniciatyvos.

Šiek tiek apmąstymų apie apmąstymus

Rekomendacijų autoriai (Little'is ir Perclova) *apmąstymais* vadina *sąmoningą ir intensyvią mąstymą apie ką nors*. Šis apgaulingai paprastas apibrėžimas apima sudėtin-

III skyrius

Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“

gą intelektualinio elgesio skalę. Mokydamiesi kalbos mes galime apmąstyti tikslinės kalbos elementus, būdus, kuriais bandome ją išmolti, ir procesus, kurie vyksta ją vartojant. Maža to, mes galime pradėti mąstyti dar prieš pradėdami mokytis ar imdamiesi komunikacinės užduoties („Planavimas“), mokydamiesi ar atlikdami užduotį („Stebėjimas“), ir baigę („Vertinimas“).

Taikant „Aplanką“ reikia, kad mokiniai apmąstytų visus tris etapus. Pavyzdžiui, mokymosi tikslų įrašymas „Kalbų biografijoje“ yra planavimo forma; norint atlikti kurią nors komunikacinę užduotį reikia, kad mokiniai sektų pačią veiklą; atrinkdami medžiagą įtraukti į „Dosjė“, mokiniai peržiūri „Kalbų biografijoje“ mokymosi tikslus ir papildo bendrąją kalbos mokėjimo lentelę „Kalbų pase“ – jie save įvertina. Iš esmės apmąstymo objektas ir procesai susilieja: planuojant mokymąsi reikia apmąstyti kurį nors kalbos aspektą ir tai, kaip ši veikla turėtų būti atliekama, o atliekamos veiklos stebėjimas gali padėti atskleisti problemą, kurią galima išspręsti tik toliau planuojant.

Pedagoginiu požiūriu tai reiškia, kad reikėtų skatinti bendrą reflektvų požiūrį į mokymąsi, o ne bandyti ugdyti įvairias refleksijos rūšis. Ir kalba, ir mokymosi procesas, ir jų abiejų derinimas susipina, kai bandome atsakyti į penkis klausimus, kuriuos Leni Dam nuolat užduoda savo mokiniams:

- Ko mes mokomės?
- Kodėl mes to mokomės?
- Kaip mes to mokomės?
- Kiek sėkmingas yra mūsų mokymasis?
- Ką mes ketiname daryti toliau?

Tinkamai organizuotas darbas grupėmis ir poromis vaidina svarbiausią vaidmenį ugdant reflektviusius mokinio gebėjimus: bet kurios bendros užduoties dalyviai turi paaiškinti vienas kitam mintis ir ketinimus, į kuriuos jie nebūtų atkreipę dėmesio, jeigu tą užduotį būtų atlikę pavieniui. Štai kodėl daugumą klases pratimų, pateiktų šiose rekomendacijose, siūloma atlikti poromis ar nedidelėmis grupelėmis. Taip pat labai svarbu užsirašinėti, nes tai padeda sutelkti dėmesį į diskusijų objektą, o kita vertus, padeda paaiškinti, ką mes galvojame, ir skatina tolesnius apmąstymus. Paprastai manoma, kad mums pirmiausia kyla mintis, o tik paskui mes ją užsirašome. Bet Andy Clark teigia, kad kartais mąstoma tik rašant.

Apmąstymų kalba

„Europos kalbų aplankui“ sukurta nemažai užduočių, kurias atliekant dažniausiai reikia, kad mokiniai aptartų užduoties tikslus, jų pobūdį ir rezultatus. Tad neišvengiamai kyla klausimas, kuria kalba šios užduotys turėtų būti aptariamoms ir apmąstomoms. Šis klausimas ypač aktualus, kai mokiniai dar neturi pakankamai gebėjimų sklandžiai aptarti savo veiklą mokomąja kalba.

Kaip pataria „Rekomendacijų“ autoriai (Little'is ir Perclova), dirbant su pradedančiais geriau mokymosi tikslus ir „Kalbų biografijos“ klausimus aptarti gimtąja kalba negu visiškai neaptarti. Kita vertus, gebėjimas aptarti savo kalbos mokėjimo lygį yra svarbi bendrosios kalbinės kompetencijos dalis. Todėl jeigu mokymosi tikslai su pradedančiais aptariamais gimtąja kalba, reikėtų šiuos tikslus glaustai nusakyti ir mokomąja kalba, surašyti ant plakato ir vėliau prie jų grįžti. Kuo aukštesnis mokinių kalbėjimo lygis, tuo svarbiau mokymosi ir mokymo tikslus ir procesą aptarti tiksline kalba.

III skyrius

Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“

Užduotys

Mokinių diskusijų apie mokymosi būdą ir savianalizės rezultatai gali būti fiksuojami „Kalbos biografijos“ dalyje.

Kaip išlaikyti mokinių domėjimąsi „Aplanku“

„Aplanko“ bandymuose dalyvavę mokytojai vienbalsiai tvirtino, jog reikia imtis įvairių priemonių, kad domėjimasis juo ir noras juo naudotis nesilpnėtų ir neužgestų. Šiame sąraše išvardytos įvairios užduotys, padedančios mokiniams dirbti su „Aplanku“. Jos visos skatina mokinį apmąstyti savo veiklą. Pažymėkite, kurios iš jų jums atrodo labiausiai skatinančios mokytis, ir paaiškinkite kodėl.

- Visos klasės diskusija apie tai, kaip reikia dirbti su „Aplanku“.
- Diskusija grupėse apie tai, kaip siekti „Aplanko“ tikslų, ir grupių ataskaita visai klasei.
- Pokalbis su kitos klasės mokiniu, kuris jau naudojasi „Aplanku“.
- Klasės diskusija apie tai, kokiais kriterijais vadovaujantis turėtų būti atrenkama „Dosjė“ medžiaga.
- Įvairių užduočių sunkumo palyginimas ir jų aptarimas grupelėmis.
- Mokinių svarstymai apie tai, kurią užduotį atitinka tam tikras aprašas.
- „Gebu“ aprašų ir vadovėlio pratimų lyginimas stengiantis rasti, kurie pratimai kuriuos aprašus atitinka.
- Savo mokymosi tikslų kėlimas pagal „Aplanko“ aprašus.
- Trumpi samprotaujamieji rašiniai tam tikro mokymosi etapo (pavyzdžiui, pamokos) pabaigoje.
- Savo darbų vertinimas.
- Viso kurso, trimestro ar mokslo metų tikslų formulavimas pagal „Bendrujų Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenų“ skales.
- Mokinių supažindinimas su „Aplanko“ tikslais.

Kokių dar užduočių galite pasiūlyti? Kas jūsų atveju labiausiai skatintų mokinius nuolat taikyti „Aplanką“?

Kaip „Aplankas“ gali didinti mokinių motyvaciją

Pastebėta, kad tie mokiniai, kurie per bandymus jautėsi esą „Aplanko“ savininkai, teigiamai jį vertino ir su malonumu jį taikė. Tas jausmas, kad „Aplankas“ yra mokinio asmeninė nuosavybė, yra labai svarbus ir jį galima įvairiais būdais stiprinti. Pavyzdžiui, jaunesnieji mokiniai gali spalvinti puslapius ir kaupti savo „Dosjė“ įdomius paveikslėlius, iškarpas, dainas, eilėraščius; vyresnieji mokiniai gali „Aplanką“ sieti su projektais; suaugusieji vertingiausiomis laiko diskusijas, įsivertinimą ir asmeninių tikslų kėlimą. Beveik visi mokiniai ypač vertina tai, kad „Aplankas“ padeda jiems organizuoti savo mokymąsi ir laisvai reikšti mintis netaisomiems mokytojui.

Kaip Jūs galėtumėte skatinti mokinio pasididžiavimą savo mokymosi pasiekimais pasitelkdami „Aplanką“?

III skyrius

Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“

Apmatymų užduotys

Koks mokinyš aš esu?

Paprašykite mokinius parašyti rašinėlius tema „Koks mokinyš aš esu?“ Pasiūlykite jiems pradėti rašinį trimis būdvardžiais, apibūdinančiais teigiamas jų savybes, susijusias su kalbų mokymusi, ir nurodyti tris neigiamas savo savybes. Paprašykite apibūdinti tris užduotis, kurios jiems atrodo ypač veiksmingos mokantis kalbų, ir aprašyti kokią nors sėkmingą kalbų mokymosi patirtį.

Šiai užduočiai pasirengti galima aptariant klausimą klasėje arba grupėse. Paskui mokiniai gali pasikeisti rašinėliais ir juos aptarti ar ištaisyti; šiuos tekstus taip pat galima perrašyti į „Kalbų biografijos“ dalį. Kai kurie rašinėliai gali būti iškabinti ant sienos arba jais galima pasinaudoti sudarant tinkamiausių mokymosi užduočių rinkinį.

Mokymosi įsivertinimas ir vertinimas (užduotis visai klasei)

Kurio nors mokymosi tarpsnio (trimestro, metų ir pan.) pabaigoje visi kartu įvertinkite klasės darbą: kaip mokytasi ir ko išmokta. Apmatymus gali skatinti ir tokia lentelė:

APIE MOKYMASI	APIE PAMOKAS
+ Aš išmokau... Aš gebu... Man sekasi...	Labiausiai man patinka... Pats įdomiausias dalykas yra...
– Man nepavyko... Aš nesuprantu... Man sunku...	Man nepatinka... Pats nuobodžiausias dalykas yra...

Ši užduotis turėtų būti atliekama tiksline kalba. Užrašykite rezultatus ant didelio popieriaus lapo ir kito mokymosi tarpsnio pradžioje visi kartu planuodami mokymąsi ir mokymą juo pasinaudokite.

Skaitymo strategijų apmatymas

Viena bandymuose dalyvavusi mokytoja norėjo gerinti mokinių skaitymo gebėjimus. Ji suorganizavo mėnesinę žurnalo prenumeratą ir skatino mokinius skaityti žurnalą namuose. Tačiau netrukus paaiškėjo, kad daugelis jų nenorėjo skaityti savarankiškai: tekstai jiems pasirodė per sunkūs, kai kurie mokiniai liovėsi skaitę vos susidūrę su nesuprantamais žodžiais ar sakiniais.

Norėdama pagerinti jų skaitymo gebėjimus ir suteikti pasitikėjimo savimi mokytoja paaiškino atrankinio skaitymo (*scanning*) strategijas ir parengė trumpus testukus kiekvienam žurnalo numeriui. Kad atliktų testo užduotis, mokiniai turėjo peržvelgti žurnalą kuo greičiau ir efektyviau. Po keturių mėnesių visi mokiniai pripažino, kad jų

III skyrius

Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“

pasitikėjimas savo skaitymo gebėjimais išaugo ir kad jie skaito namuose gerokai dažniau. Svarbiausia šioje veikloje buvo ne pats testas, bet tai, kad mokiniai poromis tikrino ir taisė savo atsakymus.

Kaip jūs pritaikytumėte šią užduotį savo pamokose?

Pasirinkite kurį nors kitą gebėjimą, kurį reikia lavinti jūsų klasėje, ir parenkite užduotį, kuri lavintų tą gebėjimą ir kartu skatintų apmąstyti savo veiklą.

Skaitomų tekstų supratimo apmąstymas

Namų darbui duokite savo mokiniams perskaityti pasakojimą ir parengti dvi mokymosi užduotis iš to pasakojimo. Jie patys turi nuspręsti, kokios tai bus užduotys, bet viena (pavyzdžiui, plakatas, testas, žaidimas, dialogas, scena) turi būti pagrįsta turiniu, o kita (pavyzdžiui, tarpų užpildymo, keitimo, žodžių mokymosi užduotis ir pan.) – orientuota į kalbinę raišką. Prieš pateikdami savo užduotis klasei ir prašydami jas atlikti, mokiniai turi paaiškinti, kodėl pasirinko būtent tokią užduotį ir kaip ją rengė. Tokios pratybos gerina skaitomų tekstų supratimą, joms reikia aktyvaus požiūrio į mokymąsi, atsakomybė už mokymąsi perleidžiama mokiniui ir mokiniai skatinami apmąstyti savo mokymąsi bei įvertinti pažangą.

Kada mokymosi užduotys yra naudingos

Paklauskite savo mokinių, kurios užduotys jiems buvo naudingiausios kalbos pamokose, ir surašykite jų atsakymus ant plakato. Ar esate tikri, kad jų pateiktos užduotys yra veiksmingiausios? Ar reikia jiems padėti pakeisti požiūrį ir prioritetus?

Kad mokiniai parengtų pamoką...

Užduokite grupei parengti pamoką. Prieš tai aptarkite pamokos turinį su visa klase. Pamokos tikslas turėtų būti labai aiškiai susijęs su „Aplanko“ aprašais ir turėtų baigtis pamokos apmąstymu ir įvertinimu.

„Dosjė“ apžvalga ir demonstravimas

Reguliariai (kartą per mėnesį, dukart per trimestrą ar pan., nelygu situacija) skirkite visą pamoką „Dosjė“. Paprašykite savo mokinių pasirengti pamokai peržvelgiant ir, jei reikia, pertvarkant „Dosjė“ medžiagą. Per pamoką paprašykite, kad mokiniai poromis pateiktų savo medžiagą ir paaiškintų, kurie iš darbų yra vertingiausi ir kodėl.

IV skyrius

Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“

Kaip „Aplankas“ padeda ugdyti įsivertinimo įgūdžius

„Aplanko“ šerdis yra įsivertinimas. „Kalbų pase“ reikalaujama, kad mokiniai įsivertintų savo gebėjimus pagal „Bendrųjų Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenų“ skales ir aprašus. „Kalbų biografijoje“ turi būti nuolat nurodomi mokymosi tikslai, o tai galima padaryti tik nuolat vertinant savo pažangą. Atrenkant medžiagą „Dosjė“ taip pat reikia įsivertinti. Įsivertinimo sureikšminimas atitinka Europos Tarybos nuostatą skatinti savarankišką mokymąsi visą gyvenimą ir primena mums, kad „Aplankas“ yra kiekvieno jį turinčio mokinio nuosavybė.

Iš „Aplanko“ bandymų paaiškėjo, kad dėmesys įsivertinimui duoda daug naudos ir mokytojams, ir mokiniams. Mokytojai teigė, kad įsivertinimas buvo akstinas pradėti atvirą dialogą su mokiniais ir padėjo geriau suprasti jų sunkumus; mokiniai taip pat pabrėžė, kad įsivertinimas jiems suteikė daugiau pasitikėjimo savimi ir atsakomybės už mokymąsi jausmą.

Tačiau įsivertinimas kėlė ir daugiausia klausimų: ar gali mokiniai įsivertinti savo gebėjimus, ar jie pakankamai žino ir moka, ar jie gali būti objektyvūs, ar įsivertinimas patikimas? Šie klausimai kilo daugiausia dėl tos priežasties, kad švietimo sistemose nėra tvirtos įsivertinimo tradicijos.

Šiame skyriuje įsivertinimas nagrinėjamas kaip veikla, susijusi su kitomis vertinimo formomis. „Aplanko“ integravimas į Bendrąsias programas ir mokymo metodiką iš dalies priklauso nuo įsivertinimo ir kitų mokinių pasiekimų vertinimo būdų – egzaminų ir testų – tinkamo santykio.

Visuose šiuolaikiniuose Europos Tarybos projektuose pabrėžiama, kaip svarbu tiksliai apibūdinti kalbos mokymosi tikslus visiems suprantama kalba. Ypač daug dėmesio buvo skiriama kalbos mokėjimo, tiesiogiai susijusio su komunikaciniu kalbos vartojimu, lygiui apibūdinti. Jau nuo 1970 metų įvairūs *Slenksčio* variantai vaidino svarbų vaidmenį padėdami mokytojams kreipti mokymo procesą komunikacinių tikslų linkme. Kartu jie padėjo plėtoti ir naujas teorines kalbos mokėjimo vertinimo perspektyvas. Suprantama, kad mokinius vertiname vadovaudamiesi tais pačiais kriterijais, kuriais apibrėžiame kalbos mokymosi ir mokymo tikslus. Tuo požiūriu buvo vadovaujama kuriant „Bendrųjų Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenų“ skales, lygius bei aprašus ir juos perkeltiant į „Aplanką“.

Reikia pasakyti, kad ši Europos Tarybos veikla turėjo nepaprastai didelę reikšmę apibrėžiant programinius kalbos mokymosi ir mokymo tikslus ir kuriant mokymosi medžiagą. Tačiau kalbų vertinimo srityje poveikis buvo kur kas menkesnis. Mokyklose ir universitetuose vertinimo būdai keitėsi daug lėčiau.

Daugumoje Europos šalių egzaminai ir vertinimo schemas, kuriomis vadovaujama, yra norminiai, pagrįsti prielaida, kad gebėjimai, vadinasi, ir pasiekimai, išsidėsto visuomenėje statistiniu nuoseklumu, kurį atspindi varpo formos kreivė. Tai reiškia, kad kiekvienoje mokinių grupėje bus keletas labai gerai besimokančių, daugiau – gerai besimokančių, daugiausiai bus vidutiniškų mokinių, mažiau – silpnesnių ir keletas visiškai prastų mokinių. Pagal šį požiūrį, keletas mokinių visados neišlaikys egza-

Du požiūriai
į vertinimą

IV skyrius

Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“

Dvi vertinimo rūšys

mino. Bet kai apibūdiname kalbos mokymosi ir mokymo tikslus kalbinio elgesio terminais (kaip tai daroma „Aplanke“), t. y. tuo, ką mokiniai turėtų gebėti atlikti, tada vertinant klausama, kiek mokiniai išsiugdė tą gebėjimą (arba įvaidė veiksmą). Vadovaujantis tokiu požiūriu net silpniausiems mokiniams pripažįstama galimybė patirti sėkmę, arba, kitais žodžiais tariant, jų mokėjimas gali atitikti žemiausius reikalavimus.

Pirmasis, norminis, ir antrasis, kriterinis, vertinimai skiriasi nesėkmės samprata. Taikant norminį vertinimą nesėkmingai besimokančiais laikomi ne tik tie mokiniai, kurie „nesurenka kritinio balo“, bet ir tie, kurie yra žemiau už vidutiniokus. Taigi norminis vertinimas skatina neigiamą nuostatą.

Apie tai, kokią įtaką tokia nesėkmė turi motyvacijai, daug rašyta pedagoginėje literatūroje. Priešingai negu norminis, kriterinis vertinimas stiprina mokinių motyvaciją, nes jų pasiekimai gali tenkinti pasirinktą kriterijų, net ir nebūdami labai dideli.

Įprasta skirti dvi vertinimo rūšis – apibendrinamąjį ir formuojamąjį vertinimą. Apibendrinamasis vertinimas taikomas kurso ar mokymo etapo pabaigoje norint nustatyti mokinio pasiekimus. Ryškiausi tokio vertinimo pavyzdžiai yra trimestro, metiniai pažymiai, mokyklos baigimo egzaminai. Formuojamasis vertinimas taikomas mokymosi procese kaip priemonė pateikti mokiniams informaciją apie tai, ką jie jau yra pasiekę ir kurioms sritims ypač reikia dėmesio. Šios dvi vertinimo rūšys, kaip rodo tyrimai, praktikoje nėra skiriamos: formuojamasis vertinimas atliekamas tais pačiais būdais kaip ir apibendrinamasis.

Įsivertinimas, „Aplanko“ pagrindas, irgi yra dviejų rūšių. Kai mokiniai įsivertina „Kalbų pase“, tai yra apibendrinamasis vertinimas: mokėjimo tam tikru jų gyvenimo momentu apibūdinimas. Kita vertus, tas įsivertinimas, kuris yra pagrindinis „Kalbų biografijos“ komponentas ir dėl kurio nuolat kritiškai vertinamas „Dosjė“ turinys, atlieka formuojamojo vertinimo funkciją.

Tačiau abi šios įsivertinimo rūšys priklauso nuo to paties žinių, savęs pažinimo ir gebėjimų komplekso, ir tai reiškia, kad mokiniai geriau gebės įsivertinti apibendrinamuoju vertinimu, jei turės tvirtus formuojamojo vertinimo įgūdžius, jei formuojamasis įsivertinimas, kurį galima vadinti reflektvyviuoju įsivertinimu, bus neatsiejama mokymosi proceso dalis.

Mokantis užsienio kalbų svarbu atkreipti dėmesį į tris įsivertinimo objektus. Pirmasis yra paties mokymosi proceso įsivertinimas. Mokiniai turi gebėti įsivertinti bendrą savo pažangą, suvokti, kaip jiems sekasi tam tikrame mokymosi etape ir kaip jiems pavyksta atlikti konkrečias užduotis siekiant konkrečių tikslų. Įsivertinimas sutelkiant dėmesį į šį aspektą yra neatskiriama reflektvyvaus požiūrio į mokymąsi dalis. Ankstyvajame mokymosi etape pakanka gana bendro įsivertinimo, pavyzdžiui: „Man ši užduotis buvo neįdomi“; „Šiandien aš nebuvo pakankamai atidus“; „Šį trimestrą aš padariau gana didelę pažangą“. Jaunesnieji mokiniai gali tokius įsivertinimus pagražinti įvairiais simboliais, pavyzdžiui, šypsenėlės, saulutės piešiniu, kad parodytų, jog jiems pasisekė, liūdno veidelio, debesėlio – kai ištinka nesėkmė, ir kt. Bet kuriuo atveju vienas iš pedagoginių tikslų yra siekti, kad mokiniai kuo anksčiau pradėtų įsivertinti ta kalba, kurios mokosi. Reikia turėti galvoje, kad šis mokinių įsivertinimas yra subjektyvus ir kitoks nė negali būti, nes remiasi subjektyviais mokinio jausmais ir

Trys įsivertinimo objektai

IV skyrius

Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“

Įsivertinimo ir formaliojo egzaminų vertinimo ryšys

Įsivertinimo užduotys

suvokimu. Kiek mokinio įsivertinimas yra subjektyvus ar objektyvus, galima nustatyti kitomis vertinimo formomis.

Antrasis įsivertinimo objektas yra komunikacinė kompetencija (*communicative proficiency*), atspindinti „Bendrųjų Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenų“ skalėse ir aprašuose. Šį objektą įvertinti gali būti lengviau, nes žmonės dažniausiai žino, ką jie geba ir ko negeba daryti. Tiesa, būna atvejų, kai toks gebėjimas gali būti įsivaizduojamas ar perdėtas, ir prireikus jį parodyti išryškėja, kad įsivertinta buvo neteisingai. Todėl jei mokiniams atrodo, kad jų kalbiniai gebėjimai platesni, nei yra iš tikrųjų, mokytojas gali pateikti užduotį, kuri atskleistų, kiek teisingas yra mokinio įsitikinimas.

Trečiasis įsivertinimo objektas yra lingvistinė mokinio kompetencija – išmokti žodžiai, vartojamos kalbos formos, tariami garsai. Juos įsivertinti mokiniui gali būti sunkiau nei komunikacinę kompetenciją. Tačiau gebėjimas įsivertinti lingvistinę kompetenciją turi būti laipsniškai plėtojamas, kad mokiniai galėtų stebėti, koreguoti ir tobulinti savo kalbą. Vienas būdų kalbinės kompetencijos įsivertinimo įgūdžiams lavinti yra užduotys, kuriose mokiniai turi ištaisyti savo klaidas, pavyzdžiui, diktantų (kai vėliau duodama pasitikrinti diktuojamo teksto kopija), tarpų užpildymo pratimų ir pan. Kitas būdas – vienas kito darbų taisymas. Šiuo atveju turi reikšmės du veiksniai: pirma, lengviau rasti klaidą kito darbe nei savo; antra, nėra dviejų vienodų mokinių, turinčių lygiai tokias pat kalbos žinias, visada vienas moka ką nors, ko nemoka kitas. Taisydami savo ar bendraklasių darbus mokiniai turėtų remtis tomis pačiomis skalėmis ir vertinimo lentelėmis, kurios bus taikomos per egzaminus: taip pamažu jie geriau suvokia formaliojo vertinimo principus, ir tai jiems padeda geriau išlaikyti egzaminus.

„Kalbų aplanko“ įsivertinimas jokių būdu nepakeičia mokytojo, dėstytojo ar egzaminų centro vertinimo. Nors „Kalbų pase“ įrašomas savininko kalbos mokėjimo įsivertinimas, jame taip pat registruojami išlaikyti egzaminai ir gauti pažymėjimai. Būtų idealu, jei dokumentuose atspindintys įsivertinimas ir vertinimas vienas kitą papildytų. Įsivertinimas remiasi mokinio išsiugdytu gebėjimu apmastyti savo žinias, gebėjimus ir pasiekimus, o kitų vertinimas pateikia objektyvų tų pačių žinių, gebėjimų ir pasiekimų „išmatavimą“.

Kai kuriais atvejais gali būti įmanoma įtraukti įsivertinimo elementų į formaliųjų egzaminų rezultatus, bet dauguma mokytojų įsivertinimą laiko reflektivaus mokymosi pradžia ir pabaiga, su apibendrinamuoju vertinimu siejama tik tiek, kiek tai padeda mokiniams suprasti formaliojo vertinimo (egzamino) reikalavimus ir eigą.

Dviejų minučių pokalbis

Kartą per savaitę pateikite savo mokiniams tokią užduotį, kai reikia įsivertinti. Mokiniai susėda poromis ir kalbasi bet kuria pasirinkta tema (pavyzdžiui, ką veikė savaitgalį, koks jų naujas pomėgis, kokį filmą jie rengiasi žiūrėti šį vakarą). Užduoties tikslas – kalbėti pasirinkta tema dvi minutes; įgūdžiams tvirtėjant, laikas gali būti pailgintas. Jie patys turi fiksuoti laiką. Jei pokalbis išsenka greičiau, mokiniai turi pasižymėti, kiek jie kalbėjo, ir bandyti ateityje kalbėti ilgiau.

IV skyrius

Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“

Rašinių tarpusavio vertinimas

Mokiniai prašomi parašyti rašinį. Kai baigia rašyti, leiskite jiems pasirinkti partnerį, su kuriuo jie norėtų keistis juodraščiais. Paaiškinkite, kaip jie turi vienas kitą vertinti: nurodyti rašinio teigiamybes, trūkumus, klaidas, neaiškumus ir abejotinas vietas. Prieš atiduodami mokytojui ištaisyti mokiniai dar kartą peržiūri savo rašinius.

Įsivertinimas pagal „Bendrųjų Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenų“ skales

Mokiniai pasiskirsto grupelėmis po 3 ar 4. Kiekviena grupė pasirenka aprašą iš iliustracinių skalių. Jei grupė dirba B2 lygiu, ji gali pasirinkti vieną iš šių:

- Nepertraukiamas monologas, apibūdinantis patirtį: *Geba pateikti aiškų ir detalią apibūdinimą, susijusį su įvairiais jį dominančiais dalykais.*
- Pranešimų ir nurodymų klausymas: *Geba suprasti pranešimus ir žinutes konkrečiomis ir abstrakčiomis temomis, jei kalbama bendrine kalba ir normaliu tempu.*
- Referatų ir esė rašymas: *Geba parašyti esė ir referatą, kuriame išdėstyti vieno ar kito požiūrio argumentai ir paaiškinti kokio nors pasirinkimo plusai ar minusai.*

Paskatinkite grupes apsvarstyti (jei įmanoma, tiksline kalba) ankstesnį jų mokymąsi ir panagrinėti, kokią pažangą jie padarė, kad jų mokėjimas būtų toks, koks nurodomas pasirinktajame apraše. Kurios užduotys ir pratimai yra susiję su tuo aprašu? Ar jie lengvi, ar sunkūs, naudingi ar nenaudingi? Kodėl? Ką mokiniai dar turėtų padaryti, kad pasiektų apibūdintą gebėjimą? Apsvarsčiusios rezultatus grupės supažindina su jais visą klasę.

Įsivertinimas, bendraklasių vertinimas ir projektinis darbas

Mokiniai grupėmis rengia kuria nors tema pateiktą mokomąją kalbą. Visa klasė aptaria, kaip parengti gerą pateiktą, ir svarbiausios mintys surašomos dideliame popieriaus lape. Kiekviena grupė išsirenka vadovą darbui koordinuoti. Po pateikties grupių vadovai susitinka palyginti pateiktis ir išsiaiškinti jų teigiamybes ir trūkumus. Tuo metu kiti mokiniai aprašo, koks buvo jų indėlis į grupės darbą. Toliau pateikiamas galutinis projekto vertinimas, pradžioje – grupių, vėliau – visos klasės.

Namų darbo užduotis: parengti testą visiems mokiniams

Namuose mokiniai parengia visai klasei testą. Testo pagrindas turėtų būti koks nors „Bendrųjų Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenų“ aprašas ir, pavyzdžiui, paskutinių dviejų vadovėlio skyrių ar paskutinių dviejų mokymosi mėnesių medžiaga. Paaiškinkite mokiniams, kokios apimties turėtų būti testas. Mokiniai pasikeičia testais poromis ar grupėmis; kiekvienas mokinys taiso savo parengtą testą.

IV skyrius

Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“

Naudokite „Kalbų biografiją“ reguliariam įsivertinimui

„Kalbų biografijos“ dalyje mokiniai surašo mokymosi tikslus ir ypač įdomią ar reikšmingą kultūrinę ir mokymosi patirtį. Naudokitės šia „Aplanko“ funkcija nuolatiniam įsivertinimui. Pavyzdžiui, kai mokiniai peržiūri savo mokymosi tikslus, paprašykite jų parašyti trumpą įsivertinimą. Ar jie pasiekė visus savo tikslus? Jei taip, ar iki galo? Jei ne, kodėl? Ko jiems dar reikėtų išmokti?

V skyrius

Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“

Apie bendresnius „Aplanko“ tikslus

Kaip sieti „Aplanką“ su šalies kalbų politika

Kaip minėta pirmuosiuose šios knygelės skyriuose, „Aplanko“ funkcija yra ne tik pedagoginė ir informuojamoji, juo siekiama ir tam tikrų politinių tikslų – prisidėti prie kalbų ir kultūrų įvairovės išsaugojimo, puoselėti kalbų ir kultūrų toleranciją, plėtoti daugiakalbystę ir prisidėti prie demokratinės visuomenės švietimo plėtros. Kai kurių iš šių tikslų – kalbų ir kultūrų tolerancijos, demokratinės visuomenės švietimo plėtros – padeda siekti reflekyvus, atsakingas požiūris į mokymąsi, kurį galima ugdyti ir taikant „Aplanką“. Kiti tikslai – kalbų ir kultūrų įvairovės išsaugojimas ir daugiakalbystės skatinimas – yra jau ne vien mokyklos, bet ir bendros švietimo politikos ir jos įgyvendinimo reikalas. Šių tikslų siekiant reikia, kad mokytojai glaudžiau sąveikautų su mokiniais įvairiais lygmenimis – mokyklos, kolegijos, universiteto; miesto ar rajono; šalies; tarptautinės bendruomenės.

Nors „Aplanką“ bandė konkrečių kalbų mokytojai, jis skirtas apimti visą jo savininko kalbų mokymosi patirtį ir jo užsienio kalbų (kartais – paveldėtų kalbų) vartojimą. Kai kuriais atvejais, ypač mokant suaugusiuosius, „Aplanko“ taikymas apsiriboja viena kuria nors kalba. Bet mokyklose, kolegijose ir universitetuose, atsižvelgdami į bendruosius tikslus, besimokančiųjų „Kalbų aplankus“ turėtų taikyti visų kalbų mokytojai.

Bendrieji tikslai būtų kur kas veiksmingiau įgyvendinami, jei programos labiau atitiktų „Aplanko“ tikslus, o jo variantai būtų rengiami pagal konkrečias programas. Kol kas tai dar toli gražu ne tikrovė, bet kai kurie žingsniai gali būti žengiami ir klasėje.

Kaip siekti, kad visa mokykla, kolegija, universitetas būtų kalbų mokymosi bendruomenė

Ką galite padaryti savo aplinkoje, kad būtų plėtojamas institucinis požiūris į kalbos mokymąsi ir nuostata, kad visa mokymo įstaiga būtų kalbų mokymosi bendruomenė?

Daugiakalbystės klausimas

Kokias kitas kalbas jūsų mokiniai moka, mokosi, vartoja? Kokių priemonių jūsų atveju reiktų imtis, kad „Aplanko“ taikymas skatintų mokyti visų užsienio kalbų?

Tėvų dalyvavimas

Jei dirbate mokykloje, pagalvokite, kaip galėtumėte informuoti mokinių tėvus apie „Aplanką“, jo paskirtį ir teigiamąsias ypatybes. Kas galėtų būti jiems ypač įdomu ir patrauklu?

Svarstylini klausimai

V skyrius

Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojui apie „Europos kalbų aplanką“

Dalijimasis patirtimi ir idėjomis su kolegomis

Kaip galėtumėte pasidalyti savo darbo su „Aplanku“ patirtimi su kolegomis ir mokytis vieni iš kitų? Pamastykite apie tokias galimybes.

- Savo mokymosi įstaigoje reguliariai susitikite su tais kolegomis, kurie taiko „Aplanką“.
- Nuolat susitikite su kitų savo miesto ar rajono mokymosi įstaigų kolegomis, kurie taip pat taiko „Aplanką“.
- Įkurkite savo mokytojų asociacijose dalykinę grupę dirbti su „Aplanku“.
- Drauge su kolega parenkite bendrą pranešimą apie „Aplanką“.
- Padarykite pranešimą apie „Aplanką“ savo mokyklos, rajono mokytojų ar tėvų susirinkime.
- Surenkite savo mokinių darbų parodą.
- Parašykite apie „Aplanką“ savo mokyklos laikraščiu, mokytojų žurnalui arba miesto ar rajono laikraščiu ar žurnalui.

Ką dar būtų galima padaryti?

Susiraskite susirašinėjimo draugų

Pasinaudokite vietinių ir tarptautinių kontaktų galimybėmis, kad padėtumėte savo mokiniams rasti susirašinėjimo draugų, besimokančių užsienio kalbų. Susirašinėjimas gali būti sklandesnis, jei rašo ne pavieniai mokiniai, o visa klasė, bet tai priklausoma nuo amžiaus ir kalbos mokėjimo lygio. Galbūt jūs galite susirašinėti dalyvaudami įvairiuose tarptautiniuose projektuose, kartais laiška gali būti susiję su pasikeitimu vizitais. Labai daug galimybių teikia elektroninis paštas ir internetas.

Mokymosi medžiaga jaunesniems ar nelabai pažangiems mokiniams

Tegu jūsų mokiniai patvirtina, kad mokykla yra kalbų mokymosi bendruomenė, parengdami mokomosios medžiagos žemesniųjų klasių ar menkiausiai mokantiems mokiniams. Pavyzdžiui, tegu jie perskaito pasakojimą, kurio kalba yra šiek tiek aukštesnio negu tikslinių mokinių lygio, ir teparengia raštu paprastesnį dialogą, kuriuo galėtų pasinaudoti žemesniųjų klasių ar nelabai pažangūs mokiniai. Tokia užduotis ugdo skaitymo gebėjimus ir yra natūrali rašymo užduotis. Jos tikslas gyvenimiškas, o jaunesniems mokiniams tai – vyresniųjų mokinių iššūkis.

Mokinių pasiekimų sklaida

Duokite savo mokiniams užduotį pateikti mokymosi rezultatus parodoje pagal tris „Aplanko“ komponentus – „Kalbų pasą“, „Kalbų biografiją“ ir „Dosjė“. Paaiškinkite, kad ši ekspozicija skirta tiems, kurie dar nepradėjo mokytis užsienio kalbos, ar mokyklos naujokams. Rengiančius šį projektą mokinius skatinkite kuo dažniau vartoti užsienio kalbą.

Bendravimo su pasaulio besimokančiųjų bendruomene užduotys

V skyrius

Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“ • Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“

Keletas mokytojų patarimų

Galutinės jūsų išvados

Žingsnis į daugiakalbystę – kitų šalių pažinimas

Savo mokymosi įstaigoje sukurkite nuolatinį stendą ar parodą, kuriuose būtų supažindinama su įvairiomis šalimis ir jų kalbomis. Aptarkite su kolegomis, kurias šalis jūs norite parodyti ir kaip dažnai ketinate keisti parodos medžiagą. Pasistenkite, kad visi jūsų įstaigoje prisidėtų prie šios parodos. Paraginkite mokinius apgalvoti ir parengti parodos sąlygas, pavyzdžiui, kad visos pateiktys būtų tik užsienio kalba arba kad jos atspindėtų pačių autorių interesus.

Mokytojų, dalyvavusių „Aplanko“ bandymo projekte, buvo klausama: „Kokį patarimą duotumėte kolegai, kuris ketina pradėti dirbti su „Aplanku“?“

Štai keturių mokytojų atsakymai:

Pasikliaukite savo mokinių iniciatyva. Jei jų motyvacija pakankama, jie patys susikurs progų mokytis.

„Aplanko“ esmė – mokytojo ir mokinių bendradarbiavimas. Įsiklausykite į savo mokinių nuomones ir geriau juos suprasite.

Jeigu atsakomybę perleisite mokiniams, „Aplankas“ visiškai neatrodys esąs papildoma našta!

Susitinkinėkite su kitais mokytojais ir aptarkite su jais jums kylančius klausimus. Susiraskite mokykloje kolegą, su kuriuo galėtumėte viską aptarti.

Ko jūs tikėtės iš „Aplanko“ dabar, perskaitę šią knygą? Prie kiekvieno toliau pateikiamo sakinio parašykite glaustas pastabas.

Kaip aš organizuoju mokymosi procesą

Kaip rengiuosi mokytis

Kaip naudojuosi vadovėliais

Kaip vertinu savo mokinius

I skyrius

Užduotys mokytojų „Europos kalbų aplanko“ diegimo ir sklaidos seminarams

„Bendruosiuose Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenyse“ pateikiamos įvairių lingvistinės, pragmatinės ir sociolingvistinės kompetencijos aspektų skalės. Ne visi šių kompetencijų aspektai, kaip ir bendrosios kompetencijos (psichosocialinė ir sociokultūrinė), lengvai aprašomi ar apibūdinami pagal lygius ir skales.

Šioje užduotyje pateikiama „Aplanko“ aprašų, kurie apibūdina vieną iš trijų kategorijų – veiklos rūšį, strategiją ar kompetenciją. Nenurodoma, kurią kategoriją aprašai apibūdina. Suskirstykite juos pagal kategorijas.

1. Gebu susikalbėti vartodamas išmoktas frazes ir sakinius.
2. Gebu suprasti trumpus paprastus pasakojimus apie kasdienes įvykius žinomomis arba mane dominančiomis temomis, jei teksto struktūra aiški, o kalba paprasta.
3. Gebu rasti reikiamą informaciją reklamose, bukletuose, skelbimuose apie prekes, kainas, pardavimo vietą ir pan.
4. Gebu suprasti paprastus asmeninio pobūdžio laiškus, kuriuose rašoma ar klausama apie paprastus kasdienes įvykius.
5. Gebu paprastais sakiniais aprašyti kokį nors įvykį, pasakydamas, kas, kur ir kada įvyko.
6. Gebu apibūdinti savo išsilavinimą, dabartinį ir buvusį darbą.
7. Gebu paprastais žodžiais paprašyti pakartoti.
8. Gebu pasakyti, kas man patinka ar nepatinka.
9. Gebu su pašnekovu aptarti, ką veiksime, kur eisime, taip pat susitarti dėl susitikimo vietos ir laiko.
10. Gebu parodyti, kad suprantu, kas kalbama.
11. Gebu pakviesti, priimti kvietimą arba jo atsisakyti.
12. Gebu paprašyti dėmesio.
13. Gebu trumpai papasakoti apie save, savo šeimą, pažįstamus žmones.
14. Gebu paprastais sakiniais parašyti asmeninį laišką (apibūdinti žmones, veikimo vietą, mokyklą, šeimą, pomėgius).
15. Gebu tiesiogiai ar telefonu paklausti informacijos apie būsimą kelionę.
16. Gebu aprašyti savo veiklą ir asmeninį patyrimą (pavyzdžiui, ką veikiau praėjusią savaitę, per atostogas...).
17. Gebu jungti žodžių grupes vartodamas paprastus jungtukus „ir“, „bet“, „kadangi“ ir pan.
18. Gebu suprasti televizijos žinių (apie įvykius, katastrofas) esmę, kai komentarus lydi vaizdai.
19. Gebu informaciniuose lapeliuose rasti svarbiausią informaciją apie tai, kaip galima praleisti laisvalaikį (apie parodas ir pan.).
20. Gebu taisyklingai vartoti paprastas gramatines formas ir konstrukcijas.

- 21. Gebu vartoti svarbiausius jungiamuosius žodžius chronologinei įvykių eigai apibūdinti („pirmiausia“, „paskui“, „vėliau“).
- 22. Išmokto žodyno pakanka, kad gebėčiau bendrauti daugeliu kasdienių temų.

Kategorijos	Įrašykite tinkamus skaičius (1–22)
Veiklos rūšys: <ul style="list-style-type: none"> • klausymas • skaitymas • pokalbis • monologas • rašymas
Kompetencija: <ul style="list-style-type: none"> • lingvistinė • pragmatinė • sociolingvistinė
Strategija: <ul style="list-style-type: none"> • kokios kompetencijos reikalingos? • kurios veiklos rūšys galimos?

II skyrius

Seminaro užduotis

„Aplanko“ ir individualiosios programos darna

Užduočiai atlikti reikia:

- individualios kalbos mokymo programos;
- iliustracinių „Bendrųjų Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenų“ skalių.

Pasitikrinkite, ar jūsų kalbos mokymo programos komunikaciniai tikslai suformuluoti „Gebu“ teiginiais. Jei taip, palyginkite šiuos teiginius su įsivertinimo lentele, iliustracinėmis skalėmis ir įsivertinimo lapais. Pažymėkite, kuriuos „Bendrųjų Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenų“ lygius atitinka jūsų programos „Gebu“ teiginiai.

Jeigu jūsų kalbos mokymo programos tikslai išreikšti kitaip, pabandykite suformuluoti bent keletą jų (pavyzdžiui, tuos, kurie susiję su kalbėjimu) „Gebu“ teiginiais.

Seminaro užduotys

Mokymosi užduočių poveikis

Peržiūrėkite visas rekomenduojamas užduotis. Kurios iš šių užduočių gali labiausiai:

III skyrius

- motyvuoti jūsų mokinius,
- padėti suvokti mokymosi tikslus,
- sukurti palankią veiksmingesnio mokymosi atmosferą,
- skatinti mokytis savarankiškai?

Trumpai raštu pagrįskite savo atsakymus.

Veiksmingesnis vadovėlio naudojimas

Pasirinkite bet kurį savo naudojamo vadovėlio skyrių. Atsižvelgdami į argumentus ir pavyzdžius, pateiktus šiame skyriuje, nuspręskite, kaip galėtumėte panaudoti tą skyrių pedagoginei „Aplanko“ funkcijai realizuoti ir padėti savo mokiniams būti savarankiškesniems.

Aprašų taikymas

Pabandykite trumpai apibūdinti savo mokinių gebėjimus „Gebu“ teiginiais ir surašykite juos pagal komunikacinės veiklos rūšis: „Klausymas“, „Skaitymas“, „Pokalbis“, „Monologas“, „Rašymas“.

Aprašų taikymas vadovėliui

Nubrėžkite penkių eilučių (*Klausymas, Skaitymas, Sakytinė interakcija, Sakytinė produkcija, Rašymas*) lentelę ir skirkite joje po vieną stulpelį kiekvienam iš pasiekimo lygių, tinkamų jūsų mokiniams (pradedantiesiems vaikams jums reikės vieno stulpelio – A1, pradedantiesiems suaugusiesiems – dviejų, A1 ir A2, žemesniojo vidurinio lygio mokiniams – A2 ir B1, aukštesniojo vidurinio – B1 ir B2). Prieš pradėdami kiekvieną vadovėlio skyrių, surašykite į šią lentelę to skyriaus ugdymo turinį – komunikacinius gebėjimus ir kalbos žinias. Tai padės jums sieti vadovėlį su jūsų mokinių komunikaciniais tikslais ir kalbos, kurios mokotės, vartoseną. Drauge tai padės jums integruoti „Aplanką“ į mokymo procesą.

Kaip skatinti mokinių atsakomybę už mokymąsi

Mokytojai visais būdais stengiasi skatinti mokinius imtis daugiau atsakomybės už savo mokymąsi. Kuriais iš aprašytųjų būdų jūs skatinate savo mokinius imtis atsakomybės?

- Padedate mokiniams suprasti programose išdėstytus tikslus.
- Duodate užduotis dirbti poromis.
- Prašote mokinių patikslinti savo mokymosi tikslus.
- Duodate mokiniams užduotį apmąstyti mokymosi strategijas.
- Prašote mokinių apibūdinti vienas kito veiklą poromis arba grupėmis.
- Apmąstote ankstesnį mokymąsi.
- Leidžiate mokiniams pasirinkti, su kuo jie norėtų dirbti.
- Kaupiate mokymosi medžiagos banką ir juo naudojate.
- Leidžiate mokiniams patiems pasirinkti mokymosi užduotis.

Siūlote veiksmingas mokymosi užduotis.
Planuojate būsimą darbą kartu su klase.

Kuriuos šių būdų (jeigu jais nesinaudojate) būtų lengva pritaikyti jūsų darbe?
Kuo galite papildyti pateiktą sąrašą?

Klausimai individualiai apmąstyti ir (arba) aptarti su kolegomis

Kad skatintų mokytiis reflekyviai, mokytojai turi patys tai sugebėti. Parašykite du trumpus tekstukus ta kalba, kurios mokote, kurie atsakytų į klausimus: „Koks aš esu kalbos mokiniys?“ ir „Koks aš esu kalbos mokytojas?“ Pradėkite kiekvieną užduotį trimis būdvardžiais apibūdindami geriausius savo (kaip mokinio ir kaip mokytojo) bruožus ir trimis būdvardžiais nusakydami neigiamas savo savybes. Nurodykite, kuriems mokymosi ir mokymo metodams jūs teikiate pirmenybę. Pabaigoje papasakokite ką nors iš savo mokymosi ir mokymo patirties, kai, jūsų manymu, jums pasisekė.

Šią užduotį galima atlikti poromis, mokytojai gali pasikeisti rašiniiais ir juos aptarti.

Kaip dažnai jūs neformaliai įsivertinate kalbos, kurią dėstote, mokėjimą? Kaip jūs tai darote? Ar daugiausiai dėmesio skiriate kalbinio elgesio gebėjimams – ką gebate daryti su kalba, – ar lingvistinei kompetencijai? Ar galite patvirtinti, kad jūsų įsivertinimas yra tikslus? Kokį poveikį jums daro įsivertinimas?

IV skyrius

Laipsniškas įsivertinimo įgyvendinimas

Tie mokytojai, kurie savo klasėse įdiegė įsivertinimą, tai darė laipsniškai. Toliau išvardijamos šio proceso pakopos. Išdėstykite jas tokia tvarka, kuri būtų patogiausia jūsų atveju.

- Mokytojas aptaria mokymosi tikslus su klase.
- Mokiniai poromis vertina savo darbą, mokytojas pateikia savo komentarus, padedančius palyginti.
- Mokytojas aptaria sėkmingo darbo rezultatų įvertinimo kriterijus su visa klase.
- Dirbdami poromis mokiniai įvertina vienas kito darbą be mokytojo pagalbos.
- Mokytojas individualiai su kiekvienu mokiniu aptaria jo pažangą.
- Mokiniai individualiai surašo savo apmąstymus apie tai, kiek ir kaip jie išmoko.
- Mokiniai suformuluoja savo mokymosi tikslus.
- Mokytojas padeda mokiniams suvokti, ką jie turi padaryti, kad jiems pavyktų.
- Mokiniai užrašo įsivertinimą, o mokytojas priduria savo pastabas.

Kuo dar galite papildyti šį sąrašą?

Dar trys klausimai individualiai apmąstyti ir (arba) aptarti su kolegomis

Pažvelkite į savo situaciją

Kurią iš pateiktų skyriuje užduočių (pakeistą arba ne) galėtumėte taikyti savo atveju?

Pasirengimas taikyti įsivertinimą

Pagalvokite apie kitos savaitės pamokas. Kaip galėsite įtraukti į jas įsivertinimą?

Mokytojai taip pat gali imtis įsivertinimo

Kaip jūs įvertintumėte savo mokymą (arba savo mokymo sampratą) taikant „Aplanką“? Užrašykite savo pastabas pagal šiuos punktus:

- kalbos, kurios mokote, vartojimas;
- kalbos, kurios mokote, apmąstymas;
- kalbos mokymosi apmąstymas;
- mokinių iniciatyvos skatinimas.

Mokytojų atsiliepimai apie „Europos kalbų aplanką“

Ištraukos iš Lietuvos mokytojų, dalyvavusių „Aplanko“ bandymuose, rašinių

Dabar dažniau mąstau apie tai, kas svarbu mano mokiniams, ir aptariu tai su jais.

Buvau linkusi nepakankamai vertinti savo mokinius. Mane nustebino, kaip objektyviai jie moka save vertinti.

Dažniau dirbu grupėmis ir stengiuosi padėti savo mokiniams tapti savarankiškesniems.

Stengiuosi savo mokomąjį dalyką suskaidyti mažesnėmis dalimis, o paskui jas sujungiu.

Skatinu mokinius galvoti apie savo darbo tikslus.

Pakeičiau savo požiūrį į namų darbus. Dabar labiau atsižvelgiu į individualius savo mokinių poreikius.

Pirmąkart susimąščiau apie tolesnius tikslus.

„Aplankas“ paskatino mane pagalvoti apie naujus mokymo būdus.

„Aplankas“ privertė mane susimąstyti apie bendradarbiavimą pamokoje.

„Europos kalbų aplankas“ – naujovė, kurią sumaniai, kūrybiškai pritaikydamas savo darbe kiekvienas užsienio kalbos mokytojas gali ne tik skatinti mokinius mokytis užsienio kalbų, bet ir planuoti savo darbą.

<...> mokiniai suprato, kad „Aplanko“ pildymas yra rimtas, atsakingas darbas, kuriam reikia laiko.

<...> kaip pažymėjo patys mokiniai:

„„Aplankas“ yra geras dalykas. Mokynys pamato, ką jis sugeba ir ko jam dar reikia pasimokyti. Pildydamas „Aplanką“ ir aš pamačiau savo spragas“.

„Pradžioje, nuo A iki A2, buvo nesunku pildyti<...>, bet nuo B tikrai pasidarė sunkiau, todėl supratau, kad reikia dar labiau pasistengti mokantis pirmąją ir antrąją užsienio kalbas“.

„Manau, kad šis „Aplankas“ yra gerai, nes kiekvienas gali pamatyti, kiek kurios kalbos moka ir kur dar yra spragų, ką patobulinti“.

„Aš manau, kad toks „Kalbų aplankas“ yra tikrai reikalingas. Jis padeda mokytojui ar kitam kuriam asmeniui susidaryti nuomonę apie žmogų, kaip jis moka šnekėti, klausyti, skaityti ar rašyti kuria nors užsienio kalba“.

<...>„Aplankas“ ne tik padeda įsivertinti savo užsienio kalbos gebėjimus, bet ir stiprina mokymosi motyvaciją bei norą tobulėti. Pildydami „Aplanką“ mokytojas ir mokiniai buvo lyg grupė, siekianti bendro tikslo. Dažnai mokytojas, dėstantis pamoką, yra lyg kitoje „barikadų“ pusėje, mokinys dažnai mokosi tik tai pamokai, atlieka tik tam tikrą pratimą ir, regis, mokosi mokytojui, tėvams, bet ne sau. Pildydami „Aplanką“ mokiniai užsienio kalbos mokymąsi aiškiau pamatė kaip visumą, suprato, kad „norint pasiekti tam tikrą kalbos mokėjimo lygį reikia labai daug mokytis, sugebėti daugelį dalykų“. „Aplankas“ – puiki priemonė paskatinti mokinį mokytis.

<...>„Aplankas“ gali būti labai naudingas mokytojui planuojant savo darbą.

Pirma, tai labai puiki priemonė įvertinti savo grupės mokinių užsienio kalbos žinių lygį, pamatyti, kurioje srityje mokinių gebėjimai yra prastesni, ir atitinkamai planuoti savo darbą, sutelkiant daugiau dėmesio į probleminius dalykus.

Antra, žinodamas, kad mokinys, besimokydamas, pavyzdžiui, pirmosios užsienio kalbos, baigdamas vidurinę mokyklą turi pasiekti Europos Tarybos nustatytą kalbos mokėjimo B2 „Aukštuma“ lygį, mokytojas, atidžiai perskaitęs ir susipažinęs su „Kalbų biografijos“ aprašais, gali tikslingai parinkti mokomąją medžiagą, kad ji atitiktų norimą lygį. Manau, kad nėra tobulų vadovėlių ir mokytojui būtina kūrybiškai praplėsti vadovėlių medžiagą. Naudojantis „Aplanku“ tai yra paprasčiau, aiškiau.

<...>„Europos kalbų aplankas“ – tikrai puikus instrumentas pozityviai naujoves priimančio, kūrybingo mokytojo entuziasto rankose.

Asta Jonauskienė,
Klaipėdos r. Gargždų Minijos vidurinė mokykla

Kad galėčiau produktyviau planuoti tolesnį darbą ir tęsti eksperimentą su „Aplanko“ įsivertinimo lapais, sudariau lentelę (suvestinę), kurioje surašiau mokinių nusištatytą gebėjimų lygį ir žinių spragas, trukdančias pasiekti aukštesnį lygį. <...>Šiam darbui prireikė gana daug laiko, bet buvo galima įvertinti mokinių pasiektą kalbos mokėjimo lygį.

<...>Mokinių atsiliepimai apie darbą su „Aplanko“ įsivertinimo lapais ir apskritai apie „Europos kalbų aplanką“:

„„Europos kalbų aplanką“ vertinu teigiamai, nes jis padeda suvokti, ką aš moku, sugebu, o ko dar reikia pasimokyti“ (Dovilė V.).

„Manau, reikia sukonkretinti aprašymus. Šiaip jau „Aplankas“ padeda mokytojams sužinoti, ko mes dar nemokame“ (Ieva R.).

„Manau, „Kalbų aplankas“ tiksliau nusako kalbos mokėjimo lygį negu trimestrų ar metinių pažymiai“ (Jolita L.).

„Tikiuosi, kad „Europos kalbų aplankas“ bus reikalingas ateityje, kai galėsime važiuoti mokytis arba dirbti į kurią nors Europos šalį“ (Mantas M.).

Iš pradžių ne visi mokiniai norėjo dalyvauti eksperimente. <...> Vėliau suprato, kad „Aplankas“ gali padėti jiems ir mokytojams planuoti savo darbą, iš tikrųjų padeda išmokti savityros, kuri bus reikalinga gyvenime, ir įsivertinimo lapus pildė noriai.

<...>labai teigiamai vertinu „Europos kalbų aplanką“, nes jis padeda planuoti darbą su mokiniais, padeda mokytojui atlikti formuojamąjį vertinimą, ugdo mokinių gebėjimą vertinti ir įsivertinti. Tai labai svarbu!

Marija Brezgina,
Kauno Šančių vidurinė mokykla

<...>norėčiau duoti keletą patarimų tiems, kurie naudos „Europos kalbų aplanką“ mokymo procese:

- nurodydami pamokos tikslus iš karto siekite juos su „Aplanko“ įsivertinimo punktais;
- leiskite mokiniams patiems įsivertinti dalyvavimą pamokose, atliktus namų darbus;
- aptarkite, kokią pažangą padarė grupės mokiniai, ir priminkite, kokiais ženklais žymėti įvertinant draugą;
- išmokykite mokinius ne tik būti kritiškus, bet ir argumentuotai pateikti savo įvertinimus;
- skirkite laiko mokiniams kiekvieną pamoką įsivertinti ir įvertinti draugus (pavyzdžiui, jei pagrindinis pamokos tikslas yra lavinti klausymą, tai mokiniai ir turi įsivertinti „Aplanke“ šį gebėjimą).

Nijolė Stankarienė,
Vilniaus Užupio gimnazija

Manau, įsivertinti mokinyms turėtų 2–3 kartus per mėnesį. Mokiniam, kryptingai siekiantiems savo ugdymosi tikslų, rimtai galvojantiems apie ateitį, „Aplankas“ labai reikalingas. Mokinyms su „Aplanku“ turėtų dirbti nuolat ir sistemingai, konsultuodamasis su mokytoju ir jo padedamas. „Kalbų aplankas“ padės pasirinkti ir mokomojo dalyko kursą, egzamino tipą, orientuos mokinį toliau mokytis kalbos, plėtoti komunikacinius gebėjimus.

Valentina Semeniuk,
Radviliškio Vinco Kudirkos vidurinė mokykla

Manyčiau, kad su „Aplanku“ nereikėtų dirbti per dažnai, nes mokėjimo lygis negali keistis kasdien. Kai kurie jau minėtos klasės (dabar – 10-osios) mokiniai buvo truputį nusivylę, kad kalbos lygis liko tas pats. Nuraminu, kad jie ir taip jau daug pasiekę, būdami netoli B1 lygio (nors kai kurie pasižymėjo, kad jį jau pasiekė, o iš tikrųjų tik dabar pradės jį siekti). Be to, mokinyms gali palyginti savo žinias pagal „Aplanko“ DELF/DALF (prancūzų kalbos mokėjimo lygiai) ir valstybinio egzamino reikalavimus. Tai labai prisideda prie mokymosi kokybės.

Kalbos mokėjimo lygiai		
„Aplankas“	Valstybinis brandos egzaminas	DELFDALF egzaminas
A1		A1
A2		A2
B1	Kalbėjimas, rašymas	A3, A4
B2	Klausymas, skaitymas	A5, A6
C1		B1, B2
C2		B3, B4

Marija Bagdanavičienė,
Alytaus Dzūkijos vidurinė mokykla

Mums svarbiausia – didinti mokinių motyvaciją. Ir tai pasiteisino. Mokiniam didelį įspūdį padarė tai, kad šis „Aplankas“ bus pripažįstamas visoje Europoje ir kad jame bus fiksuojami visų kalbų mokymosi pasiekimai. Jie džiaugėsi galėsią įsivertinti ne tik anglų, bet ir vokiečių bei prancūzų kalbų gebėjimus. Pildydami „Aplanką“ jie įsitikino, kad laikas, praleistas Kalbų mokykloje, nepraėjo veltui ir kad jie išmoko tikrai daug. Dalis mokinių netgi prašė leisti savo užpildytą „Aplanką“ parodyti vidurinės mokyklos, kurioje jie mokosi, mokytojams ir savo tėvams. Mačiau, kaip švytėjo jų akys, kai leidome jiems tai padaryti!

Ne menčiau šiuo „Aplanku“ susidomėjo ir mokytojai. Juk vienas iš bandymų tikslų buvo nustatyti jo santykį su Bendrosiomis programomis ir Išsilavinimo standartais. Atsirado puiki proga nustatyti jo santykį ir su Kalbų mokyklos anglų kalbos mokymo programa, siekiant ją ateityje koreguoti, papildyti.

<...>Mokyklos kolektyvas tikisi, kad svaresnis taps papildomojo ugdymo pažymėjimas, kuris įteikiamas Kalbų mokyklos absolventams. Jo įvertinimus bus galima perkelti į „Aplanką“.

Virgilija Bobinienė,
Kalbų mokykla

Labai svarbu, kad įsivertinant geriausiu mokinio patarėju būtų mokytojas. Jis nurodo kriterijus, pagal kuriuos mokinys gali įvertinti savo vienos ar kitos kalbinės veiklos gebėjimus. Juk nežinodamas, ko ir kiek turi išmokti, niekaip negalėsi vertinti ir įsivertinti. Akivaizdu, kad gerą motyvaciją turintiems mokiniams „Aplankas“ jau šią dieną padeda gerinti mokymąsi. „Aplanke“ smulkiai aprašyti kiekvieno kalbos mokėjimo lygio gebėjimai – tai kiekvieno mokinio galimybė laipsniškai siekti daugiau ir sistemingai eiti savo tikslo link. Mokiniui šį darbą lengvina ir tai, kad visi aprašai pateikti ne tik užsienio, bet ir gimtąja kalba. Savo pasiekimų nustatymas – geras stimulas eiti tolyn, galimybė kelti sau realius tikslus. Tai lavina gebėjimą planuoti savo veiklą, ugdo bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius, moko savianalizės. Mokiniai patenkinti ir tuo, kad jaučiasi saugūs, nebijo netikėto įvertinimo. Todėl gerėja mokymosi motyvacija, mažiau nusirašinėjama. Galbūt laikui bėgant susiformuos nuostata „gėda nemokėti“.

Mokytojui „Aplankas“ – tai galimybė pamatyti, ar pavyko pasiekti tiek, kiek planuota, t. y. taikyti „Aplanką“ diagnostiniam vertinimui. Mokiniam užpildžius „Aplanką“ išryškėja ne tik jų pasiekimų, bet ir mokytojo planavimo ar ugdymo proceso

spragos. Kai mokiniai pasitikrino pirmuosius rezultatus, paaiškėjo, kad žemiausias yra daugumos jų rašymo gebėjimų lygis. Žinant tai, galima realiai ir tikslingai planuoti tolesnį ugdymo procesą, suteikiant prioritetą šiai kalbinės veiklos rūšiai.

Mokyklos mokytojai ir mokiniai, dalyvaujantys „Aplanko“ bandymuose, džiaugiasi pozityviais poslinkiais. Šiandien jau aiškūs pirmieji rezultatai. Atlikome mokinių ir jų tėvų apklausą. <...>Norisi pacituoti keletą jų minčių: „Sūnus nori aktyviau dalyvauti pamokose. Manau, kad vis labiau supranta mokymosi svarbą“, „Pratina vaikus prie savarankiškumo“, „Ne tik dukrai, bet ir man lengviau orientuotis, ką reikia mokėti ir ką dar reikės išmolti. Dukra tapo daug savarankiškesnė, įvertina savo pasiekimus ir analizuoja spragas“.

Akivaizdu, kad naujos vertinimo ir įsivertinimo formos pažangesnės. Galutinė sėkmė priklauso nuo visų į(si)vertinimo proceso dalyvių, o ypač nuo mokytojo.

Loreta Šernienė,
Alytaus „Volungės“ vidurinė mokykla

Literatūra

1. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Council of Europe, CUP, 2001.
2. European Language Portfolio (ELP). Principles and Guidelines. Council of Europe, Language Policy Division, Strasbourg, 2004.
3. Hodel H. P. Training teachers to use the European Language Portfolio. ECML, Graz, 24–27 November 2004.
4. Little D., Perclová R. European Language Portfolio Guide for Teachers and Teacher Trainers. Council of Europe, Language Policy Division, Strasbourg, 2001.

Priedas

Komunikacinių gebėjimų įsivertinimo lentelė (iš „EUROPEAN LANGUAGE PORTFOLIO Language Passport“, Council of Europe)

	A1	A2	B1	B2	C1	C1
Klausomo teksto supratimas	<p>Gebu atpažinti žinomus žodžius ir pačias svarbiausias frazes apie save, šeimą, artimiausią aplinką, jeigu kalbama lėtai ir aiškiai.</p>	<p>Gebu suprasti frazes ir dažniausiai vartojamus žodžius, susijusius su buitiniomis reikmėmis, pavyzdžiui: informaciją apie asmenį ir šeimą, apsipirkimą, aplinkines vietas, įdarbinimą. Suprantu trumpų, aiškių ir paprastų žinučių ir skelbimų prasmę.</p>	<p>Gebu suprasti pagrindinę standartinės kalbos mintį žinomomis temomis, su kuriomis mokykloje, polsio susiduriu darbe, radijo ir televizijos laidų apie dienos įvykius arba asmeninio ar profesinio pobūdžio temomis esmę, jeigu kalba palyginti lėta ir aiški.</p>	<p>Gebu suprasti išplėtotą kalbą, pasikaitas ir sekti sudėtingą argumentaciją, jeigu tema neblogai žinoma. Gebu suprasti didžiulį televizijos žinių ir einamųjų įvykių nusakymų. Gebu suprasti didžiulį filmų standartine kalba.</p>	<p>Gebu suprasti išplėtotą kalbą, net kai jos struktūra nėra visai aiški, o ryšiai tik numanomi. Gebu be didelių pastangų suprasti televizijos programas ir filmus.</p>	<p>Man nesunku suprasti bet kurią sakininę kalbą, tiek gyvą, tiek transliuojamą, net kai kalbama natūraliu greitu tempu, jeigu turiu šiek tiek laiko susipažinti su akcentu.</p>
Skaitomo teksto supratimas	<p>Gebu suprasti žinomus pavadinimus, žodžius ir labai nesudėtingus sakinius, pavyzdžiui, iš skelbimų, plakatų ar katalogų.</p>	<p>Gebu skaityti labai trumpus nesudėtingus tekstus. Gebu rasti specifinę, numatomą informaciją paprastuose kasdieniuose tekstuose: skelbimuose, prospektuose, meniu, tavraraščiuose ir gebu suprasti trumpus, paprastus asmeninio pobūdžio laiškus.</p>	<p>Gebu skaityti straipsnius ir pranešimus šiuolaikinėmis temomis, kuriuose reiškiamas tam tikras rašytojo požiūris ir nuomonė. Gebu suprasti šiuolaikinę prozą.</p>	<p>Gebu skaityti sudėtingus faktų ir literatūrinius tekstus, suvokti stilių skirtumus. Gebu suprasti specialius straipsnius ir ligesnes technines instrukcijas, net jei jos nesusijusios su mano veiklos sritimi.</p>	<p>Gebu lengvai skaityti visokios formos rašytinę kalbą: santraukas, struktūriškai ar lingvistiškai sudėtingus tekstus, pavyzdžiui: vadovus, specialybes straipsnius ar literatūrinius tekstus.</p>	
Interakcija (Pokalbis)	<p>Gebu bendrauti paprasta kalba, jeigu pašnekovas sutinka pakartoti ar perfrazuoti ir pasakyti lėčiau ar padėti man suformuluoti, ką noriu</p>	<p>Gebu bendrauti atitinkamas įprastas nesudėtingas užduotis, kai reikia tiesiogiai apsikeisti informacija žinomomis temomis. Gebu kalbėti trumpais</p>	<p>Gebu gana laisvai ir spontaniškai bendrauti su užsieniečiais, kuriems ta kalba gimtoji. Gebu aktyviai dalyvauti diskusijose žinomomis temomis,</p>	<p>Gebu bendrauti laisvai ir spontaniškai beveik neįsivaikodamas frazių. Gebu efektyviai ir lanksčiai vartoti kalbą socialiniams ir profesiniams tikslams.</p>	<p>Gebu be pastangų dalyvauti bet kokiam pokalbyje, diskutuoti vartodamas net idiomias ir tarmes. Gebu laisvai reikšti mintis, tiksliai perteikti</p>	

	pasakyti. Gebu klausiti ir atsakyti į paprastus klausimus būtiniausiomis ir žinomiausiomis temomis.	sakiniais būtinėmis temomis, nors ne visada suprantu tiek, kad galėčiau palaikyti pokalbį.	mane dominančiomis kasdienio gyvenimo temomis, pavyzdžiui: apie šeimą, mėgstamą veiklą, darbą, keliones ir naujausius įvykius.	pateikdamas savo nuomonę ir remdamasis ja.	Gebu tiksliai formuluoti idėjas ir nuomones ir lyginti jas su kitų pašnekovų nuomonėmis.	reiškinių atspalvius. Jei kyla sunkumų, gebu taip gerai perfrazuoti, kad pašnekovas net nepajunta man kilusių sunkumų.
Produktivumas (Monologas)	Gebu vartoti paprastas frazes ir sakinius savo gyvenamajai vietai ir pažįstamiems žmonėms apibūdinti.	Gebu pasakyti keletą frazių ir sakinių apibūdindamas savo šeimą ir kitus žmones, gyvenimo sąlygas, savo išsilavinimą ir dabartinį arba buvusį darbą.	Gebu jungti frazes nesudėtingu būdu apibūdindamas savo patirtį ir įvykius, viltsis ir siekius. Gebu trumpai nurodyti nuomonių ir ketinimų priežastis ir paaiškinti. Gebu papasakoti arba atpasakoti knygos ar filmo siužetą, išsakyti savo požiūrį.	Gebu pateikti daug detalių apibūdinimų daugeliui mane dominančių temų. Gebu paašškinti požiūrį tam tikru klausimu, nurodyti įvairių nuomonių pranašumus ir trūkumus.	Gebu pateikti aiškų ir sklandų, kontekstą atitinkančio stiliaus aprašymą ar argumentus, kurių logiška struktūra padeda pašnekovui pastebėti ir prisiminti svarbiausius dalykus.	
Rašymas	Gebu parašyti paprastą, trumpą atviruko tekstą, pavyzdžiui, pasveikinti su šventėmis. Gebu užpildyti asmeninio pobūdžio dokumentų blankus, pavyzdžiui, viešbučio registracijos formą, parašyti savo vardą, tautybę, adresą.	Gebu parašyti trumpus paprastus raštelius, užrašyti būtiniausių informaciją. Gebu parašyti labai paprastą asmeninį laišką, pavyzdžiui, kam nors už ką nors padėkoti.	Gebu rašyti paprastą, išsamią žinutę arba man dominančiomis temomis. Gebu rašyti asmeninius laiškus apibūdindamas savo patirtį ir įspūdžius.	Gebu rašyti aiškų, detalių tekstą daugeliui mane dominančių ar pranešimus, pateikdamas informaciją ir nurodydamas argumentus, paremiančius ar paneigiančius tam tikrą požiūrį. Gebu rašyti laiškus išskirdamas asmeninės svarbos dalykus ir patirtį.	Gebu rašyti aiškų, gerai suplanuotus tekstus beveik išsamiai reikšdamas nuomonę. Gebu rašyti sudėtingus, aiškios logiškos struktūros, padedančios skaitytojui pastebėti ir prisiminti svarbius dalykus, laiškus, pranešimus ar straipsnius. Gebu rašyti literatūros kūrinių ar profesijos tekstų santraukas ir apžvalgas.	

Mokytojai apie „Europos kalbų aplanką“

Parengė *Zita Mažuolienė*

Redaktorė *Mimoza Kligienė*
Dailininkas *Adomas Matuliauskas*

2006-02-20. Tiražas 1500 egz. Užs.
Išleido Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras,
Geležinio Vilko g. 12, LT-01112 Vilnius
Spausdino UAB „Standartų spaustuvė“,
S. Dariaus ir S. Girėno g. LT-02189 Vilnius